

הלכות חמץ ומצה פרק ג' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום פרק ג – הלכות חמץ ומצה (רמב"ם)

הלכה א – בדיקת חמץ ליל י"ד

דברי הרמב"ם: „כשבדוק אדם ומחפש בליל ארבעה עשר מוציא את החמץ מן החורים ומן המחבואין ומן הזוויות... מקבץ הכל ומניחה במקום אחד... עד תחלת שעה ששית ביום... ואם רצה לבער בלילה רשאי.”

פשוט: כאשר עושים בדיקת חמץ ליל י"ד, מוציאים את החמץ מכל המחבואות, מניחים הכל ביחד במקום אחד, ושומרים אותו עד תחילת שעה ששית כשמבערים אותו. אם רוצים, מותר לבער כבר בלילה.

חידושים והסברות:

1. **משמעות „כשבדוק... מוציא”:** היה דיון במשמעות „כשבדוק אדם ומחפש... מוציא את החמץ”. פירוש אחד הוא ש„כשבדוק” מתייחס ל*זמן* – כאשר עושים את הבדיקה (שכבר נקבע שהיא ליל י"ד), מה עושים? מוציאים את החמץ. הפירוש האחר הוא ש„בדיקה” פירושה *חיפוש*, ו„מוציא” הוא *שלב שני* – לאחר שמצאנו, מוציאים אותו. לא שעושים תחילה רשימה ואחר כך הולכים לאסוף, אלא מחפשים ומיד מוציאים. אבל בדיקה עצמה פירושה חיפוש, והוצאה היא פעולה נוספת.

2. **לשונויות כפולים אצל הרמב"ם:** „בדוק ומחפש” – שתי מילים לחיפוש; „חורין ומחבואות וזוויות” – שלושה סוגי מקומות. „חור” הוא נקב, „מחבוא” הוא מקום מוסתר (לא דווקא נקב, אלא מקום שקשה להגיע אליו), „זוית” היא פינה. נאמר שאין צורך להדקדק בכל מילה – הרמב"ם מדבר בכלליות.

3. **חידוש ש„מקבץ הכל ומניחה במקום אחד” הוא דין בבדיקה:** הרמב"ם מוסיף שלב שאינו מפורש במשנה – שצריך לאסוף את החמץ למקום אחד. המשנה אומרת רק, „ומה שמשיר יניחנו בצנעא” (שיניח אותו במקום מוסתר), אבל הרמב"ם עושה מזה הלכה מפורשת של „מקבץ... במקום אחד”. החידוש הוא שבדיקת חמץ מסתיימת רק כאשר אספנו הכל למקום אחד – לא רק כאשר יודעים היכן הוא נמצא. אי אפשר לומר „יש לי רשימה” – צריך לאסוף פיזית.

4. **קשר ל„אור הנר יפה לבדיקה”:** הטעם לבדיקה בלילה עם נר אינו רק כדי *לדעת* היכן החמץ, אלא כדי *להוציא* הכל לגמרי, שלא ישאר שום פירור.

5. **„ואם רצה לבער בלילה רשאי”:** בדיקה וביעור הם שני דברים נפרדים עם זמנים נפרדים, אבל לא שהחכמים תיקנו זמן ספציפי לביעור. רוב האנשים אוכלים עדיין חמץ בבוקר, לכן משאירים עד הבוקר. אבל *מותר* לבער כבר בלילה – אין חיוב להשאיר, אלא רשות. אם מישוהו רוצה לבער עוד קודם, לפני ליל י"ד – אותו דין. הועלתה שאלה לגבי ברכה: האם מברכים על ביעור חמץ לפני ליל י"ד? משלושים יום לפני פסח כבר יש חובת בדיקה – האם אפשר לברך? הרמב"ם עדיין לא הזכיר ברכה בהקשר זה; הוא יביא זאת מאוחר יותר בפרק.

הלכה ב – חמץ שמשאירים לאכילה

דברי הרמב"ם: „החמץ שמניח בליל ארבעה עשר כדי שיאכל ממנו למחר עד ארבע שעות – אין מניחה מפוזר ומפורד בכל מקום, אלא

מצניעה בכלי או בזוית ידועה, ונזהר בו. שמא לא נזהר בה – צריך לחפש אחריו ולבדוק פעם אחרת, שמא גררוהו עכברים.”

פשוט: את החמץ שמשאירים לאכילה עד שעה רביעית צריך להניח במקום מסוים (כלי או פינה ידועה) ולהיזהר בו. אם לא נזהרו ורואים שחסר חמץ, צריך לחפש שוב, שמא עכברים גררו אותו.

חידושים והסברות:

1. **תשובה לשאלה מהלכה א – למה לאסוף:** הלכה ב נותנת את הטעם למה הרמב"ם אומר בהלכה א שצריך לאסוף – כי אם לא, יש חשש של „גררוהו עכברים” (עכברים גוררים אותו), ואז צריך לבדוק שוב.

2. **אם החמץ נשאר בחור:** אם מישוהו משאיר את החמץ מונח בחור שבו מצא אותו (במקום לאוספו), הרי גם כאן יש אותו חשש מעכברים. זה מאשר שצריך להוציאו ולהניחו במקום בטוח.

3. **„נזהר בו” – דין בבדיקה, לא רק עצה מעשית:** נדון האם „נזהר בו” הוא רק עצה מעשית (להניח בקופסה שעכברים לא מגיעים אליה) או דין בבדיקה. המסקנא היא שזהו דין בבדיקה: החכמים אמרו שמשעה שיש חובת בדיקה, יש חובה להיזהר. בדיקה מסתיימת רק כאשר החמץ „בטוח” – מאובטח. אם החמץ אינו מאובטח, עדיין לא יצא ידי חובת בדיקה, ומתחילה חובת בדיקה חדשה.

4. **„צריך לחפש אחריו ולבדוק פעם אחרת”:** אם רואים שחסר חמץ, הבדיקה הקודמת לא הספיקה – יש חובת בדיקה חדשה. זה מתאים לעיקרון שבדיקה היא רק כאשר מאותו רגע ואילך אין עוד ספק חמץ.

הלכה ב (המשך) – ערב פסח שחל בשבת

דברי הרמב"ם: „בודקין את החמץ בליל ערב שבת שהיא ליל שלשה עשר... ומניח מן החמץ כדי לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום השבת, ומניחו במקום מוצנע. ושאר חמץ מבערו מלפני השבת.”

פשוט: כאשר ערב פסח חל בשבת, עושים בדיקת חמץ ביום חמישי בלילה (ליל י"ג), כי אי אפשר לבדוק ליל שבת (אסור להשתמש בנר). את שאר החמץ מבערים ביום שישי. משאירים רק כמה שצריך לסעודות שבת עד ארבע שעות.

חידושים והסברות:

1. **שלושה מהלכים ב„ושאר מבערו מלפני השבת”:**

- (א) **עצה טובה** – שלא להשאיר יותר מדי חמץ, כדי שלא יבואו לבעיות.
- (ב) **דין בשבת** – רבינו מנוח מביא שביעור חמץ בשבת יכול להביא לחששות של הוצאה מרשות לרשות.
- (ג) **דין בבדיקת חמץ** – אם משאירים חמץ, יש סכנה שישכחו לבטלו, ויעברו על בל יראה.

2. **אין דבר כזה ביעור חמץ בשבת:** אי אפשר לשרוף בשבת, פשוט. ההלכה מניחה שביעור חמץ הוא בעיקר דרך שריפה, וזה אסור בשבת.

3. **ביעור דרך אכילה:** עיקר הביעור של החמץ שמשאירים לשבת הוא דרך אכילתו – אוכלים סעודת שבת עם חמץ, וזה עצמו הביעור. מוזכרת הגמרא בבבא קמא שאומרת „מבער זה שן” – „מבער” דרך אכילה בשיניים. אבל זה לא בדיוק אותו מושג – שם מדברים על שן כמזיק, לא על ביעור חמץ. עושים שתי מצוות עם אותה חתיכת לחם – סעודת שבת וביעור חמץ.

אסור. אבל ערב שבת, כאשר שורפים לפני הזמן (כי אי אפשר לשרוף בשבת), התרומה הטהורה עדיין ראויה לאכילה, לכן אסור לערבב.

[דיגרסיה: משמעות „ביעור“]

ביעור אינו אותו שורש כמו **הבערה** (הדלקת אש). ביעור פירושו **השמדה, חיסול** – להעלים. **שריפה** היא המילה לשריפה. אבל **למעשה** ביעור חמץ התקבל כשריפה, והשם המקובל „ביעור“ מרמז על אש. אפשר לומר „אש מבער“ – אש משמיד, אבל הפשט של ביעור הוא אש/שריפה. משמעויות אחרות (כמו „ביער ושלח בעירה“ שיכול להתכוון לבהמה שאוכלת) הם שרשים אחרים.

[דיגרסיה: פירושים וחומרות]

פירושים בטלים – לא כתוב ברמב"ם שצריך לשים את החמץ בשקית כדי שלא ייפלו פירורים. השולחן ערוך כבר מביא חומרות (כמו לא לבשל דברים מסוימים), אבל בגמרא וברמב"ם לא רואים את החומרות.

[דיגרסיה: המנהג של עשר חתיכות חמץ לבדיקה]

המנהג לשים עשר פירורי חמץ לפני הבדיקה נדון בהקשר של השאלה האם יש ברכה לבטלה כאשר לא מוצאים חמץ.

חידושים:

- נשות תלמידי חכמים סברו שבלי הפירורים תהיה ברכה לבטלה. אבל זה לא נכון – הברכה היא על **הבדיקה** (החיפוש), לא על המציאה (המצאת). אין צורך למצוא חמץ, צריך רק **לחפש** חמץ. ממילא אין ברכה לבטלה אפילו בלי פירורים.

- אם אדם יודע בוודאות שאין לו חמץ (למשל עבר לדירה חדשה), הוא פטור מבדיקה – זה דין „מקום שאין מכניסין בו חמץ“. אבל במציאות המעשית, אפילו כאשר מנקים את כל הבית לפני פסח, אי אפשר להיות בטוח שאין חמץ. **בדיקת חמץ היא סוף כל התהליך** – מתחילים מחמישה עשר בשבט (כביכול) ומסיימים עם הבדיקה הרשמית בליל י"ד.

- לגבי המנהג שילד שם את הפירורים (לא האב עצמו): זה הגיוני יותר, כי אז לאב יש חובת בדיקה לגיטימית – הוא לא יודע היכן הילד החביא אותם.

- **עיקר החידוש: בדיקת חמץ פירושה „ללכת“** – החכמים אומרים שכל זמן שלא בדקו, אינם בטוחים. זה היסוד של התקנה.

הלכה ג – מי ששכח ולא בדק

דברי הרמב"ם: „מי ששכח או שהזיד ולא בדק בליל ארבעה עשר – בודק בארבעה עשר שחרית. לא בדק בשחרית – בודק בשעת הביעור. לא בדק בשעת הביעור – בודק בתוך החג. עבר הרגל ולא בדק – בודק אחר הרגל, כדי שיבער מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח פן יעשה בו הנאה.“

פשט: מצוות בדיקת חמץ יש לה סדר מלכתחילה עד בדיעבד: ליל י"ד → שחרית י"ד → שעת הביעור → בתוך החג → אחר הרגל. אפילו אחרי פסח עדיין יש חיוב בדיקה, אבל הטעם שונה – לא משום בל יראה, אלא משום חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה.

חידושים והסברות:

1. „שכח או שהזיד“ – הרמב"ם כולל גם שוגג וגם מזיד, לשניהם אותו דין.

2. **לכתחילה לא לדחות:** החידוש של „בודק בשחרית“ הוא שכאשר נזכר צריך לעשות מיד, לא לדחות לשעת הביעור.

3. **מצוות בדיקה לא „פגה“:** לא לחשוב שתקנת חכמים היא רק לליל י"ד ואחר כך זה עבר. לא – כל זמן שעדיין לא בדק, חובת הבדיקה ממשיכה.

4. „ואם נשאר חמץ ביום השבת אחר ארבע שעות – מבטל, וכופה עליו כלי“: מכיוון שאי אפשר לשרוף בשבת, הפתרון הוא ביטול בלב, ומכסים את החמץ בכלי.

5. **קושיא – הרי החכמים תיקנו שביטול לבדו אינו מספיק (שמא יבוא לאכלו)?** התירוץ: **כופה עליו כלי** הוא ההגנה המעשית מפני שמא יבוא לאכלו. אבל מוערר שכלי אינו הגנה כל כך בטוחה – ילד יכול להסיר את הכלי.

6. **אם כבר ביטל, למה צריך עדיין לבער אחר כך?** לאחר ביטול כבר אינו עובר על בל יראה. למה צריך עדיין לבער (למשל במוצאי יום טוב)? מוצע: אם ביעור הוא בגלל **שלא יבוא לאכלו**, זה פשוט – כופה עליו כלי הוא פתרון זמני, אבל ביעור הוא פתרון בטוח. מובא המנהג של **כל חמירא** – אומרים ביטול פעמיים, פעם אחת אחרי בדיקה (רק על מה שלא יודעים עליו) ופעם אחת אחרי ביעור (על הכל). החשבון: **חמץ שלא ביטלו חייבים מן התורה לבערו**. רוצים לתפוס שכאשר שורפים חמץ, יהיה זה קיום דאורייתא.

7. למה לא לזרוק את החמץ לים או לבית הכסא בשבת?

- **בעיית מוקצה:** ברגע שאכלו את השיעור שלהם, נעשה שאר החמץ **מוקצה מחמת גופו** – לא הולכים לעשות איתו כלום.

- **רבנים כיום** אומרים לשטוף את החמץ בשירותים, אבל הרמב"ם לא קיבל זאת כאופציה.

- **עיקר התירוץ:** ההלכה המקובלת היא שביעור פירושו **שריפה**, ובשבת אי אפשר לשרוף.

8. **ביעור חמץ ערב שבת – מתי?** לכאורה אפשר לעשות זאת בכל עת ביום שישי, כי האיסור משש שעות הוא רק בשבת. אבל **המנהג הוא לעשות זאת לפני חצות**, כמו בכל שנה – כדי שילד שזו שנתו הראשונה שהוא זוכר, לא יחשוב ששורפים אחר הצהריים.

השגת הראב"ד – חילוק בין תרומה וחולין

הראב"ד חולק על הרמב"ם: הראב"ד אומר שהצורך לצמצם (להשאיר רק מה שאוכלים) בשבת ערב פסח נוגע רק לתרומה, כי תרומה אי אפשר לתת לאחרים (רק לכהן, אשת כהן וכו'). אבל **חולין** מותר להשאיר יותר, כי אפשר לתת לאחרים.

הלכה בנוגע לתרומה – ערב פסח שחל בשבת

דברי הרמב"ם: כאשר יש הרבה ככרות של תרומה ערב שבת (ערב פסח שחל בשבת), צריך לשרוף אותם ערב שבת. לא יערב תרומה טהורה עם טמאה וישרוף – צריך לשרוף טהורה לעצמה, טמאה לעצמה, ותלויה לעצמה. ומניח מן הטהורה כדי לאכול עד ארבע שעות ביום השבת בלבד.

פשט: אפילו בשעת ביעור, כאשר הכל הולך להישרף בסופו של דבר, אסור לערבב תרומה טהורה עם טמאה. משאירים רק כמה תרומה טהורה שצריך לשבת.

חידושים והסברות:

1. **למה אסור לערבב אפילו בשעת ביעור:** היה אפשר לחשוב שכאשר הכל הולך לשריפה, מה ההבדל אם נטמא? אבל הדין הוא שאסור – כי על ידי ערבוב מטמאים את הטהורה בספק, או מטמאים את הספק.

2. **חידוש ב„ומניח מן הטהורה“:** הרמב"ם מחדש שכאשר לכהן יש גם חולין וגם תרומה טהורה, ישאיר את התרומה לסעודות שבת (וישרוף את החולין), כדי להציל את התרומה מהפסד. משתדלים להציל תרומה ולא להפסיד אותה.

3. **חילוק בין שבת ליום חול:** ביום חול (כאשר ערב פסח אינו שבת) שורפים תרומה טהורה וטמאה ביחד – כי אז שורפים רק כאשר כבר אסור לאכול (אחרי זמן איסור אכילה), אז כבר לא שייך לומר שעושים משהו

1. **יסוד הביטול אחר בדיקה:** זה לא עצם דין ביטול מדאורייתא. הביטול דאורייתא הוא על חמץ שיוצאים שקיים. דרך בדיקה כבר יצאו ידי עיקר החיוב. הביטול אחר בדיקה הוא **חומרא חדשה / תקנת חכמים / הידור** – כדי שמתקנת הבדיקה לא תצא תקלה. כלומר, בלי ביטול יכול לקרות שאדם יסמוך על בדיקתו ויכשל בחמץ שלא ראה.

2. **למה צריך, ויאמר – לומר בפה?** האדם הוא באמת, כעפרא דארעא" (כעפר הארץ) – הוא באמת לא רוצה את החמץ, הוא עשה בדיקה! למה צריך לומר? החידוש: **כל זמן שהייתה לו עדיין חובת בדיקה, לא באמת ביטל בליבו**, כי הוא עדיין רצה לוכל לעשות בדיקה (ולכן לא מחק את החמץ מבעלותו). רק אחרי הבדיקה הוא יכול לבטל בפה – ויאמר."

3. **נוסח הביטול – „כל חמץ” לעומת „כל חמירא וחמיעא”:** הרמב"ם כותב, „כל חמץ” שכולל כל מיני חמץ (חמץ ושאר), בהתאם לשיטתו שחמץ ושאר הוא אותו איסור. הנוסח שלנו „כל חמירא וחמיעא” (ארמית) כולל שתי המילים. „חמירא” בארמית פירושו בוודאי גם שאור, אבל „לא עולה כסף לומר עוד מילה”.

[דיגרסיה: כיום נדיר שיש שאור בבית – שמרים הם כימיקלים, רק מי שעושה sourdough יש לו שאור אמיתי].

הלכה ג (המשך) – ביטול אחר שש שעות

דברי הרמב"ם: „אבל אם בדק מתחילת שש שעות ולמעלה, אינו צריך לבטל – שהרי אינו ברשותו, שכבר נאסר בהנאה.”

פשוט: אחרי שש שעות (כאשר חמץ נאסר בהנאה) אי אפשר לבטל, כי החמץ כבר אינו „ברשותו”.

חידושים והסברות:

1. **בעלות תלויה בהנאה:** נשאלת השאלה – האם בעלות אינה דבר בפני עצמו, נפרד מהנאה? התירוץ: **בעלות פירושה שיש לו איזו זכות / מעלה מהתפץ**. כאשר הוא אסור בהנאה, אין לו שום זכות מהחזקה בו, ממילא אינו הבעלים, וביטול (שהוא מעשה בעלות – הפקר) לא עובד. זה מכונה „למדות יפה” – יסוד הרמב"ם שאיסור הנאה מסיר בעלות, מה שהופך ביטול לבלתי אפשרי.

הלכה ג (המשך) – חמץ שלא ביטלו קודם שש, ומצאו משש שעות ולמעלה

דברי הרמב"ם: „ולפיכך אם לא ביטל קודם שש, ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה בלבו ושכחו בשעת ביעור ולא ביערו – הרי זה עובר על כל יראה וכל ימצא, שהרי לא ביער ולא ביטל. והרי ביטול אינו מועיל לו כלום לפי שאינו ברשותו, והכתוב עשאו כאילו ברשותו לחייבו משום כל יראה וכל ימצא.”

פשוט: מי שלא ביטל לפני שש שעות, ואחרי שש שעות מוצא חמץ שידע עליו אבל שכח בשעת ביעור – הוא עובר על כל יראה וכל ימצא. ביטול כבר לא עוזר כי זה לא ברשותו, אבל הכתוב עושה אותו כאילו ברשותו לענין חיוב.

חידושים והסברות:

1. **הפרדוקס של „אינו שלו” לענין גזל:** האם חמץ בפסח הוא ממש „אינו שלו” או רק אסור בהנאה? כאשר הוא אסור בהנאה, מה לוקחים מהשני אם גוזלים אותו? עד עכשיו הוא לא יכול היה ליהנות, ועכשיו גם לא. אבל זה עדיין שווה משהו מעשית – אדם רעב שאוכל אותו נשבע (אף על פי שהוא עובר). גם אפשר לעשות עסקאות עם גוי (למשל „אתה תיתן לי במוצאי יום טוב”), מה שמראה שיש שווי כשזה עדיין מותר בהנאה – אבל כשזה כבר אסור בהנאה אין עוד שווי.

2. **„אינו שלו” – הפקר בית דין הפקר:** הגמרא אומרת שחמץ „אינו שלו” דרך הפקר בית דין הפקר. זה נוגע רק לחמץ מדרבנן (כלומר אחרי שש

4. **טעם הבדיקה אחר הרגל:** אחרי פסח הטעם הוא **טעם חדש** – לא משום כל יראה (שכבר לא שייך), אלא כדי שלא ייכשל בחמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה מדרבנן.

5. **הערת הט"ז:** הרמב"ם כותב „לא בדק יום טוב הראשון”, והט"ז אומר **שיום טוב שני של גלויות מותר לעשות ביעור חמץ**. זה מעניין כי בדרך כלל „יום טוב הראשון” כולל שני הימים בגלות.

הלכה ד – ברכת בדיקת חמץ

דברי הרמב"ם: „כשבדוק בליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה עשר, או בתוך הרגל – מברך קודם שיתחיל לבדוק: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על ביעור חמץ, ובדוק ומחפש בכל המקומות שמכניסין בהם חמץ כמו שביארנו. והבדוק אחר הרגל אינו מברך.”

פשוט: על בדיקת חמץ מברכים „על ביעור חמץ” עובר לעשייתו – בין ליל י"ד, בין ביום י"ד, בין בתוך החג. אבל על בדיקה אחרי פסח אין מברכים.

חידושים והסברות:

1. „אשר קדשנו במצוותיו וציוונו” על דרבנן: הרמב"ם מפרט כפי שכבר נלמד במקומות אחרים, שאומרים „וציוונו” אפילו על מצוות דרבנן.

2. **עובר לעשייתו:** הרמב"ם מדגיש שמברכים קודם שיתחיל לבדוק, ואחר כך רק „בדוק ומחפש”. האריכות של „בדוק ומחפש” אחרי הברכה היא כדי להדגיש את הסדר של עובר לעשייתו.

3. **עיקר החידוש – „והבדוק אחר הרגל אינו מברך”:** הרמב"ם מחדש שבדיקה אחרי פסח אין לה ברכה. המגיד משנה מוזכר כמקור/ביאור. זה לא כתוב מפורש בגמרא – בגמרא כתוב רק שבדקים אחר הרגל, אבל החילוק לגבי ברכה הוא חידוש הרמב"ם.

4. **ביאור למה אין ברכה – שתי שיטות:**

- **שיטה א:** בדיקה אחר הרגל היא **תקנה חדשה** עם אופי אחר – זה לא סייג לבל יראה (דאורייתא), אלא סייג לחמץ שעבר עליו הפסח (דרבנן). זו „חומרא בקנס” – תקנה שמגינה על איסור שהוא עצמו קנס. על תקנה חלשה כזו לא תיקנו ברכה.

- **קושיא על זה:** בדיקת חמץ אחר הרגל היא **מצווה חיובית מדרבנן** – הרבנן אומרים לאדם שהוא חייב לבדוק. למה לא לברך? הרי מברכים על כל מצוות דרבנן! תגיד לי **מצווה חיובית אחת מדרבנן שלא מברכים עליה** – קשה למצוא דוגמה כזו.

- תירוץ: הבדיק

ה הרגילה היא סייג **לדאורייתא** (כל יראה) – תקנת חכמים רצינית ויסודית, שעליה תיקנו ברכה. אבל בדיקה אחר הרגל היא רק סייג **לדרבנן** (חמץ שעבר עליו הפסח), „פרט קטן” – על תקנות כאלה לא תיקנו ברכות. **בדרך כלל מברכים על תקנות שהן סייגים לדאורייתא.**

- **טענה נגדית:** כל בדיקת חמץ היא גם „פרט קטן דרבנן” – אם לא הייתה ברכה על בדיקה בכלל, היינו אומרים את אותו דבר. החילוק חייב להיות ברצינות של מה שמגינים עליו.

הלכה ג (המשך) – ביטול חמץ אחר בדיקה

דברי הרמב"ם: „כשגומר לבדוק... אם בדק בלילי ארבעה עשר קודם שש שעות, צריך לבטל כל חמץ שנשאר ברשותו ואינו רואהו. ויאמר: כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתיו ולא ידעתי הרי הוא בטל והרי הוא כהפקר.”

פשוט: אחרי הבדיקה צריך לבטל כל חמץ שלא רואים – את מה שרואים כבר פינינו דרך הבדיקה.

חידושים והסברות:

2. **תירוצי המגיד משנה:** המגיד משנה טוען שהרמב"ם גם מסכים שאין עוברים על בל יראה בערב פסח – הוא מתכוון רק לתשבייתו.

3. **מפרשים אחרים:** אחרים אומרים שהרמב"ם סובר באמת שכן יש בל יראה משש שעות, כי זה משתמע בגמרות מסוימות. סברת הרמב"ם: ברגע שהחכמים אסרו מערב פסח אחר חצות, מונים כבר את שבעת הימים עם חצי יום. ---

הלכה ד (תחילה) – מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור

דברי הרמב"ם: „מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור... אם יצא לדבר מצוה או לאכול בסעודה של מצוה כסעודת אירוסין ונשואין, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו – אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצוות, יחזור. ואם לאו, יבטל בליבו.”

פשוט: מי שיצא מהבית לפני זמן הביעור, ונזכר שיש לו חמץ בבית – תלוי אם הוא יכול לחזור ולעשות שניהם. אם לא, יבטל בליבו.

חידושים והסברות:

1. **דומה להלכות תפילה:** אלו כללים דומים להלכות תפילה – עד מיל, עד שלושה מילין – עד כמה צריך לחזור למצווה.

2. **עוסק במצווה פטור מן המצווה:** יסוד ההלכה: ביטול בליבו הוא חיוב דאורייתא – זה הוא חייב לעשות תמיד. אבל ביעור חמץ (לחזור הביתה) הוא מצוות חכמים – והואיל והוא כבר עוסק במצווה (סעודת מצווה), הוא פטור מהמצווה דרבנן אם הוא לא יכול לעשות שניהם.

3. **סעודת אירוסין – מצווה:** הרמב"ם מחשיב סעודת אירוסין ונישואין כסעודת מצווה. זו לא המצווה עצמה (הוא לא החתן), אלא הסעודה היא ה„מסיבה” של המצווה – אבל זו עדיין מצווה.

4. **השתתפות בשמחה:** האם מדברים רק כאשר השתתפות עושה הבדל לשמחה, או אפילו בשמחה גדולה של אלף איש? כל אחד הוא חלק מהשמחה – שמחה היא רק כאשר יש אנשים.

5. **שלוש רמות של מצווה:** הרמב"ם מביא שלושה אופנים: (א) סעודת מצווה – חלק מצווה, לא המצווה עצמה; (ב) יצא להציל – מצב של פיקוח נפש, מצווה גדולה יותר; (ג) יצא לצורך עצמו – אין מצווה, צריך לחזור. ---

הלכה יא (המשך) – יצא להציל / יצא לצורך עצמו

דברי הרמב"ם: „מי שיצא להציל מן הגייס ומן הנהר ומן הלסטים ומן הדליקה ומן המפולת – אינו צריך לחזור. יצא לצורך עצמו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו – יחזור מיד.”

פשוט: מי שהולך להציל יהודים מצרות (צבא, נהר, שודדים, שריפה, מפולת) לא צריך לחזור לסלק חמץ – הוא יתמקד בהצלה. אבל מי שיצא לצרכיו האישיים (לא מצווה) ונזכר שיש לו חמץ בבית, חייב לחזור מיד.

חידושים והסברות:

1. **פיקוח נפש פוטר מדאגות חמץ:** הכלל בפיקוח נפש הוא שלא צריך לחשוב על מצוות בשעת הצלה – „יבטל בליבו ודיו.” כמו שאומרים בענינים אחרים (למשל לשון הרע בשעת פיקוח נפש), לא יתעסק בחמץ כשהוא מציל חיים.

2. **שיעור כביצה לחיוב חזרה:** הרמב"ם אומר שהחיוב לחזור (ביצא לצורך עצמו) הוא רק כאשר יש **כביצה** חמץ בבית. פחות מכביצה – לא צריך לחזור, אלא לבטל בליבו.

- **קושיא:** זה שיעור חדש! השיעור של איסור חמץ הוא **כזית**, לא כביצה. למה לא צריך לחזור לכזית?

- **תירוצ:** חיוב בדיקה וביעור הוא **תקנת חכמים** (שלא יבוא לאכול). החכמים לא גזרו כל כך רחוק שיחזור לפחות מכביצה. בפחות מכביצה הוא יכול לבטלו בליבו, וזה מספיק.

שעות כשזה רק מדרבנן אסור). אבל חמץ דאורייתא (פסח עצמו) הוא ממש לא שלו – רק „לחומרא הוא שלו”: לתפוס עבירות זה שלך, אבל לא כדי להרוויח ממנו כסף.

3. **המנגנון של בל יראה ובל ימצא כשזה „אינו שלו”:** אם חמץ בפסח הוא אינו שלו, איך בכלל אפשר לעבור על „לא יראה”? התירוצ: „והכתוב עשאו כאילו ברשותו” – התורה עושה אותו כאילו שלך במיוחד לענין חיוב. אבל לענין ביטול – אי אפשר לבטל כי זה באמת לא שלך. כלומר: **לחומרא זה שלך** (עובר על בל יראה), **אבל לקולא זה לא שלך** (ביטול לא עוזר). האדם „תקוע” – הוא לא יכול לצאת מהעבירה.

4. **הפשוט האמיתי ב„בל יראה”:** היה אפשר לפרש „לא יראה” כדבר מעשי – שלא יהיה נראה ונמצא במקומך, אפילו אם זה לא שלך. אבל החכמים למדו מהפרשה אחרת: חמץ של אחרים ברשותו – אינו עובר; שלו ברשות אחרים – כן עובר. „בל יראה” פירושו לא ראייה פיזית, אלא בעלות. זה נלמד בפרק ד' (הלכות חמץ ומצה).

הלכה ג (המשך) – מוצא חמץ ביום טוב

דברי הרמב"ם: „והחייב לבער בכל עת שימצאנו... ואם מצא ביום טוב כופה עליו כלי עד לערב ומבערו.”

פשוט: כאשר מוצאים חמץ בערב פסח צריך לבער אותו מיד. ביום טוב עצמו אי אפשר לבערו, אלא מכסים את החמץ בכלי עד אחרי יום טוב.

חידושים והסברות:

1. **למה לא לבער ביום טוב – העברה שלא לצורך:** „מתוך שהותרה העברה לצורך הותרה שלא לצורך” נוגע רק ל„לצורך הגוף” – דומה לאוכל נפש. מצווה אינה „צורך” במובן זה. „צורך מקום מצווה” אינו אותו „צורך” כמו צורך הגוף. לכן אי אפשר לבער חמץ ביום טוב.

2. **רבינו מנוח – מוקצה:** רבינו מנוח אומר שהחמץ הוא מוקצה ביום טוב, לכן מכסים אותו בכלי (כופה עליו כלי) במקום להזיז אותו.

3. **כופה עליו כלי – דבר מעשי, לא בל יראה:** הכיסוי בכלי אין לו שום קשר לבל יראה ובל ימצא. לענין בל יראה האדם „תקוע” – הוא עובר באונס כי הוא לא יכול לשרוף ביום טוב. הכיסוי בכלי הוא רק תקנה מעשית – „שלא יבוא לאכלו”, שלא יבוא לאכול אותו.

הלכה ג (המשך) – חמץ של הקדש

דברי הרמב"ם: „ואם של הקדש...”

פשוט: חמץ של הקדש יש גם לו חיוב בדיקה וביעור מדרבנן, אבל אין עוברים עליו על בל יראה ובל ימצא (כי זה לא „שלך”).

חידושים והסברות:

1. **טעם הבדיקה אצל הקדש:** הטעם הוא „שלא יבוא לאכלו” – חוששים שיאכלו אותו, ובנוסף יש גם מעילה. זה לא בגלל בל יראה, אלא גזירה מעשית.

2. **הקדש – כולם חוששים:** אצל הקדש כולם חוששים ממעילה, אבל בכל זאת חכמים עשו חיוב בדיקה כי עדיין יש חשש שישכחו שזה הקדש.

מחלוקת ראב"ד – האם יש בל יראה בערב פסח (משש שעות)

חידושים והסברות:

1. **קושיית הראב"ד:** הראב"ד חולק על הרמב"ם: הרמב"ם כותב ש„משש שעות ולמעלה” עוברים על בל יראה ובל ימצא. אבל בל יראה ובל ימצא כתוב בפסוק אחרי המילים „שבעת ימים” – זה מפורש רק על שבעת ימי פסח, לא ערב פסח! בערב פסח יש רק תשבייתו (מצוות עשה) ואיסור אכילה, אבל לא בל יראה.

2. **תירוצ ראשון:** זה רק כמבוער – זה יכול להתגלות (כלב יכול לחפור אותו). לכן צריך ביטול כבטחון נוסף.

3. **תירוצ שני (כיוון אחר):** הביטול בא להיות לענין דאורייתא – כי למעשה החמץ עדיין נמצא ברשותו בעין. „כמבוער" הוא רק לענין דרבנן – הוא לא צריך לחפור ולבער (כי בדרך כלל במפרר וזורק לרוח זה נעלם ממש, אבל כאן זה עדיין מונח). הביטול בא לעזור לבל יראה ובל ימצא דאורייתא.

4. **ביטול עוזר רק לדאורייתא:** ביטול לעולם לא עוזר לדרבנן (שמא יבוא לאכלו). אבל כאן החיוב דרבנן של ביעור כבר מקוים דרך הקבורה (כמבוער), והביטול בא רק לדאורייתא.

5. **ביטול רק לפני שעה ששית:** אחרי שעה ששית כבר אי אפשר לבטל – זה כלל ידוע.

הלכה – נתנו לנכרי קודם שעה ששית

דברי הרמב"ם: „נתנו לנכרי קודם שעה ששית – אינו צריך לבער."

פשוט: אם נתנו את החמץ לגוי לפני שעה ששית, לא צריך לבעור – כי זה כבר לא החמץ שלו, ו„לא יראה לך" הוא רק על החמץ שלך.

הלכה – שרפו קודם ששית / אחר ששית – הנאה מפחמין

דברי הרמב"ם: **, „אם שרפו קודם ששית – מותר ליהנות בפחמין שלו בתוך הפסח. אבל משעה ששית ולמעלה, הואיל ואסור בהנאה – לא יסיק בו את התנור ואת הכירה, ולא יאפה בו ולא יבשל בו. ואם אפ

ה או בישל – הפת או התבשיל אסור בהנאה. וכן הפחמין שלו אסורין בהנאה."*

פשוט: שורפים חמץ לפני שעה ששית – מותר ליהנות מהגחלים/אש בפסח, כי האש היא כבר דבר חדש. אבל שורפים אותו אחרי שעה ששית – אסור ליהנות מהאש, לא לאפות, לא לבשל. ואם כן אפה/בישל – הפת/תבשיל גם הוא אסור בהנאה. אפילו הפחמין (גחלים) מהפת/תבשיל אסורים בהנאה.

חידושים והסברות:

1. **חידוש – לא רק בשעת מעשה, אלא גם התוצאה:** שאסור ליהנות בשעת שריפה מובן – נהנים מחמץ. אבל החידוש הוא שגם התוצאה של השריפה (הפת, התבשיל, אפילו הפחמין שלהם) נעשים אסורים בהנאה. ההנאה מהחמץ כביכול „נכנסה" לאוכל, והוא נשאר אסור.

סיום פרק ג

השיעור סיים את הפרק השלישי של הלכות חמץ ומצה, שעוסק בפרטי מתי וכיצד צריך לעשות בדיקה וביעור חמץ – מהבדיקה בליל י"ד, דרך ביטול, ביעור, ערב פסח שחל בשבת, מי שיצא מביתו, אופני ביעור, חמץ שנפלה עליו מפולת, נתנו לנכרי, והנאה מפחמין.

3. **ביטול על חמץ ידוע:** מכך שפחות מכביצה יכול לבטל, רואים ראייה שאפשר לבטל חמץ שידועים היכן הוא נמצא – לא רק חמץ לא ידוע.

הלכה (המשך) – מי שהניח עיסתו מגולגלת

דברי הרמב"ם: „מי שהניח עיסתו מגולגלת בתוך ביתו ויצא, וירא שמא תחמץ קודם שיבוא – מבטל בלבו קודם שתחמץ."

פשוט: מי שהשאיר בצק לוש בבית ויצא (למשל הוא יושב בשיעור אצל רבו), והוא חושש שהבצק יחמץ לפני שיחזור – יבטל בליבו לפני שיחמץ.

חידושים והסברות:

1. **מדברים על חימוץ אמיתי, לא שמונה עשרה דקות:** שיעור החימוץ במשנה/גמרא אינו רק שיעור זמן (כמו שמונה עשרה דקות), אלא שיעור מציאותי – כאשר הבצק נעשה ממש חמץ. „הוא יודע מה פירוש חמץ, לא כמו היום שאנחנו לא יודעים מה פירוש חמץ."

2. **חילוק בין מקרה זה לקודם:** במקרה הקודם (חמץ גמור בבית) האדם עובר על בל יראה ובל ימצא כל רגע – זה לאו (אף על פי שאין מלקות כי זה לאו שאין בו מעשה), לכן הוא חייב לרוץ מהר יותר. במקרה זה (בצק שעדיין לא חמץ) הוא עדיין יכול לבטלו לפני שיחמץ, כי ביטול עובד רק קודם שעה ששית.

הלכה – כיצד ביעור חמץ

דברי הרמב"ם: „כיצד ביעור חמץ? שורפו, או מפרר וזורק לרוח, או זורקו לים."

פשוט: ביעור חמץ יכול להיעשות על ידי: (א) שריפה, (ב) פירור לחתיכות קטנות וזריקה לרוח, (ג) זריקה לים. אבל בים – רק חמץ רך שהים מפרק מהר. חמץ קשה צריך תחילה לפרר (מפרר) ואחר כך לזרוק לים.

חידושים והסברות:

1. **ביעור פירוש השמדה מוחלטת:** כל אופני הביעור צריכים להשיג שהחמץ נעלם ממש – חתיכות זעירות שנעלמות. לזרוק כיכר שלמה לים לא עוזר, כי היא עדיין נשארת בעין לזמן מה.

הלכה – חמץ שנפלה עליו מפולת

דברי הרמב"ם: „חמץ שנפלה עליו מפולת ונמצא עליו עפר שלשה טפחים או יותר – הרי הוא כמבוער. וצריך לבטל בלבו אם עדיין לא נכנסה שעה ששית."

פשוט: חמץ שקר נפל עליו עם שלושה טפחים עפר או יותר – הוא כמבוער. אבל צריך עדיין לבטלו בלבו (אם זה עדיין לפני שעה ששית).

חידושים והסברות:

1. **קושיא – למה צריך ביטול אם זה כמבוער?** אם קבור תחת שלושה טפחים עפר הוא כבר כמבוער, למה צריך עדיין לבטל?

תמלול מלא

הלכות חמץ ומצה, פרק ג': בדיקת וביעור חמץ

פתיחה

דובר 1:

בוקר טוב, כל הנכבדים הנאספים. כבר איחלתי מזל טוב שוב להרב יואל אשר על התנאים של בתו אתמול. שהקב"ה, הזיווג יעלה יפה, יהיה הרבה הצלחה והרבה נחת, והכל יסתדר על הצד הטוב ביותר, באופן הראוי והטוב ביותר. ותודה לנדיבי השיעור, להרב ר' יואל הלוי ולשאר הנדיבים. ולומדים. אמן. נפלא.

צריך להתחיל לפני התפילה עם "ואהבת לרעך כמוך". גם לפני הלימוד נראה שיש ענין להתחיל באהבה. זה חשוב. התפילה שלפני הלימוד שעומדת בגמרא, "שתשכון בינינו אהבה ואחוה". זו תפילה אחת שעומדת בגמרא, וגם יש "ואשמח בהם". "שלא אכשל בדבר הלכה ואשמח בהם". רואים שאהבת חברים היא תנאי, תנאי חשוב בלימוד התורה. ותודה לספונסרים ולתלמידים.

הקדמה לפרק: נושא הפרק

דובר 1:

אחד. זאת אומרת, לפני זה היה הכל לומר מה רע. יכול להיות שזה כן ככה כמו חידוש. משהו יאמר, כבר מצאתי, יש לי את הרשימה. לא מספיק שיש רשימה. צריך לאסוף את החמץ למקום אחד עוד בבדיקה. מצוות בדיקה היא בלילה, אבל גם האיסוף. משהו שיכול לומר, יש לי רשימה, ובבוקר אלך. ומצוות בדיקה היא האיסוף גם כן. כאילו, בדיקת חמץ נגמרת כשאספו הכל למקום אחד.

דיון: למה צריך לאסוף?

דובר 1:

למה בדיוק צריך לאסוף, אני לא יודע, אבל כך הוא אומר. לא שעדיין לא עשית בדיקה. ההלכה שצריך לעשות את זה לאור הנר והכל כבר נגמר, אתה לא רוצה. איפה יש חמץ, שכחו ממנו. זה הפשט הפשוט. למה לא... למה לא... למה צריך לאסוף? אני לא יודע. הרמב"ם אמר את זה.

מאיפה הוא לקח שצריך לאסוף? אם הוא עושה כן הכל... זה כתוב כך במשנה? לא. "ומה שמשיר יניחנו בצנעא". יניחנו בצנעא" אומר בדיקה אחריו, כן? זה דבר אחר, שלא יהיה נעלם. נכון, הולכים ללמוד את החלק הבא, הלכה ב', הולך הרמב"ם להסביר שצריך לשים בצד, כי אם לא, מתחילים החששות של גוררת חולדה ודברים אחרים. אבל נגיד משהו אין לו את הבעיה, הוא חישב בדיוק כמה חמץ, והוא משאיר את זה בדיוק איפה שמצא אותו.

למדתי שזה שתיקנו בדיקה בליל ארבעה עשר, בדיקה נגמרת כשהכל במקום אחד. למה? מה הקשר בין אחד לשני? בסדר, מעשית זה פשוט, כי למה תעשה פעמיים? למה תעבוד פעמיים? שוב, לא לעבוד פעמיים, זה שני דברים אחרים. הוא... איך אומרים? הוא... נו? הוא חשף את זה, הוא יודע כבר איפה זה נמצא, ומחר הוא יאסוף את זה. בסדר.

המשנה היא, כנראה אתה צודק שהאדם הרגיל הולך לאסוף את זה. והמשנה אבל לא מדברת על זה. מה שאני אומר, הרמב"ם הוסיף כאן שלב ועשה מזה כמו הלכה שהוא יעשה את זה, "מקבץ הכל ומניחה במקום אחד".

חידוש: "אור הנר יפה לבדיקה" אומר להוציא לגמרי

דובר 1:

כנראה גם ש"אור הנר יפה לבדיקה" אומר לא רק שהוא ידע איפה החמץ, אלא שהוא יוציא לגמרי את החמץ, שלא ישאר כלום. ואם למחרת הוא לא יהיה לו נר וישארו פירורים, חסר במצוות בדיקת חמץ. בבוקר יש גם את הנר, אגב. אין דבר כזה שנר עובד פחות בבוקר מאשר בלילה. זו לא הנקודה.

לא, אני לא יודע מאיפה הוא לקח את זה. אני מתכוון לומר, זה כנראה מעשי, אבל במשנה לא כתובה ההלכה של הרמב"ם.

המשך לשון הרמב"ם: ואם רצה לבער בלילה רשאי

דובר 1:

הרמב"ם מסיים, והוא אומר מיד שההלכה שאמרתי היתה מעשית, והוא אומר "רצה לבער בלילה רשאי". זה שבדיקה וביעור הם שני זמנים שונים, בעצם אם משהו רוצה לבער בלילה, אפשר לבער בלילה. הוא מדבר רק כך, לכאורה רוב האנשים אוכלים עוד חמץ בבוקר, מותר כבר לאכול עוד חמץ, בבוקר אוכלים עוד חמץ, ממילא צריך עוד לא לבער אותו. "ואם רצה לבער בלילה רשאי". אפשר אז כבר לבער. זה לא אומר כמו שהחכמים תיקנו את מצוות ביעור חמץ עם איזה זמן מסוים.

דיון: ביעור לפני ליל י"ד

דובר 1:

מה קורה אם משהו רוצה לבער עוד לפני ליל ארבעה עשר? סתם גם אותו דין. אם משהו הוא... האדם שעושה פסח הוא כבר הרבה יותר מוקדם, הוא עוד נאמן, הוא לא מחויב. הוא לא עושה ברכה על ביעור חמץ, אבל... אולי כן, אגב, למה הוא לא יעשה ברכה? אה, משלושים יום כבר יש חובת בדיקה, אפשר לעשות ברכה? הוא לא אמר אם עושים את זה עם ברכה. בסדר, הוא עוד לא סיפר לנו על ברכה בכלל. בסדר, נראה. אחר כך הולכים

אנחנו הולכים ללמוד את הפרק השלישי מהלכות חמץ ומצה. והפרק אומר את הסדר מתי עושים בדיקת חמץ, מתי עושים ביעור חמץ, ואיך מסתדרים בשבת. אלו הם ארבע ההלכות הראשונות, וכן הלאה. בעצם הוא מדבר על זה גם בפרטים, כמו מתי מבערים חמץ ששכחו, איך בדיוק עושים את ביעור החמץ. אז אפשר לומר בדיקת וביעור חמץ, שהולכים ביחד, זה הנושא של הפרק.

הלכה א': סדר הבדיקה והנחת החמץ עד הביעור

לשון הרמב"ם

דובר 1:

אומר הרמב"ם: "כשבדוק אדם ומחפש בליל ארבעה עשר" - הוא כבר בפרק הקודם אמר שיש זמן, שליל ארבעה עשר הוא הזמן שבו עושים בדיקת חמץ. באותו זמן שעושים את זה, אומר הוא, מה עושים? איך עובדת הבדיקה? "מוציא את החמץ מן החורים ומן הסדקים".

דיון: תרגום של "כשבדוק... מוציא"

דובר 1:

זה אומר, כך אמרתי, כי לא, זה קצת מעניין, כי "כשבדוק אדם מוציא את החמץ" - זה אומר בודק. הייתי אומר, "כשבדוק אדם" אומר לומר את הזמן. הזמן שדיברנו שזה הזמן, "כשבדוק אדם", מה עושים? הוא אומר עכשיו מה הבודק אומר, ולוקחים החמץ מאיפה שהוא מאוחסן.

הייתי מתרגם אחרת. הייתי מתרגם, "כשבדוק אדם", זה אומר בדיקה אומרת לחפש. להוציא זה עוד שלב אחר זה. כשמוציאים מחורים זו הבדיקה. הבדיקה היא לבדוק ולהסתכל בחורים. מוציא אומר אחרי שמצאת, אל תשאיר את זה שם. אני מתכוון, אין כאן שני שלבים, כמו שקודם מחפשים ועושים רשימה ואז הולכים לאסוף את כולם. לא, אלא ככה, מחפשים ומוציאים. אני אומר שהדרך שמתרגמים היא שאחרי שמוציאים, כשמחפשים, מוציאים את זה ושמם בצד. אני אומר אבל תרגום, אני לא מסכים שלהוציא זה תרגום בבדיקה. בדיקה זה תרגום לחפש. אחרי שמחפשים ומוציאים, צריך להוציא את זה.

דיון: לשונות כפולים אצל הרמב"ם

דובר 1:

אבל אני אומר למשל, בודק ומחפש, לא הולכים כאן לדון מה זה אומר לשון כפול. ואותו דבר, חורין מחבואין וזוויות, זה גם שלושה סוגים אחרים, חור הוא חור, ומחבוא זה לא דווקא חור, אלא סיבה אחרת למה קשה להגיע לשם. הוא מדבר רחב, אבל אני לא יודע אם צריך להדייק בדבריו. אולי יש אחרים שמדייקים בדבריו. סתם כן, כי יש דרשות שבת הגדול. ממילא יש הרבה הזדמנויות. איפה יש איזה שבה שאפשר לקשר? חור הוא דבר אחד, ומחבוא אומר סתם ארון, וזווית אומר סתם פינה. מה שנמצא על השולחן, לא צריך לחפש זה כאן. בסדר.

המשך לשון הרמב"ם: מקבץ הכל ומניחו במקום אחד

דובר 1:

אז כשעושים את הבדיקה, מה עושים עם החמץ? לוקחים את כולם. שזה יהיה כבר גמור. הבדיקה נגמרת כבר, מצוות בדיקה נגמרת, והדבר הבא יהיה ביעור. אז, לוקחים את כולם ביחד, והוא מקבל לומר שלוקחים את כולם ביחד, מניחו במקום אחד, שמם אותם במקום אחד, **עד תחלת שעה ששית ביום**. ואז, מבערים כמו שלמדנו אתמול, שבאותה שעה שישית מתחיל האיסור של להחזיק חמץ, ממילא שורפים אותו לפני שמתחיל האיסור. נכון.

חידוש: בדיקה נגמרת כשאספו הכל למקום אחד

דובר 1:

אז כאילו מה שההלכה מספרת היא שבדיקת חמץ עם שריפת חמץ, שזה ביעור חמץ, זה לא אותו דבר. מכיוון שהחכמים... מה לא נעשה עם זה? מכיוון שהם אמרו שעושים את זה בלילה, בליל י"ד. אז מה עושים בינתיים? אז התשובה היא, שמם בצד, לוקחים את זה ביחד, שמם את הכל במקום

לשון הרמב"ם**דובר 1:**

אז זו שנה רגילה שי"ד בבוקר הוא כבר הולך לבער. מה קורה אם ערב פסח שחל להיות בשבת? מה קורה? אה, כשערב פסח הוא שבת, ובשבת יש מצווה לאכול סעודות, לאכול פת אמר הרמב"ם, כן? אני אולי אגיע לזה, הנקודה היא שיש בעיה, אבל לא עושים ביעור, הוא עוד לא אמר, אבל לא אפשר לעשות בדיקת חמץ ליל שבת, אסור להשתמש בנר, מה שלא יהיה. אז מה צריך לעשות? כן, **אז בודקין את החמץ בליל ערב שבת**, ובודקים את החמץ בלילה של ערב שבת, מתרגם, זה מה שאנחנו קוראים ליל שיש, הלילה לפני ערב שבת, **שהיא ליל שלשה עשר**.

דיון: למה מבערו מלפני השבת?

דובר 1:

החכמים אומרים שמאז שיש חובת בדיקה יש חובה להיות זהיר. אולי אם הוא צריך לעשות שוב בדיקה, פשוט הבדיקה הקודמת שלו הוא לא יצא בעצם. יש חובת בדיקה חדשה עליו. הדין שהחכמים אמרו בדיקה הוא רק באופן שמאז אין עוד בדיקה. אם לא, מתחילה עוד חובת הבדיקה שלך. הבדיקה נגמרת רק כשזה זהיר, כשזה מוגן.

אז זו שנה רגילה שי"ד בבוקר הוא כבר הולך לבער. מה קורה אם ערב פסח בשבת? אה, כשערב פסח הוא שבת, ובשבת יש מצווה לאכול סעודות, לאכול פת אמר הרמב"ם, כן? אני רוצה אולי להגיע לזה, הנקודה היא שיש בעיה, אבל לא עושים ביעור, הוא עוד לא אמר, אבל לא אפשר לעשות בדיקת חמץ ליל שבת, אסור להשתמש בנר, מה שלא יהיה. אז מה צריך לעשות?

דובר 2:

כן, אז בודקים את החמץ בליל ערב שבת.

דובר 1:

ובודקים את החמץ בלילה של ערב שבת, מתרגם, זה מה שאנחנו נקרא ליל שיש, הלילה לפני ערב שבת. שהוא ליל שלשה עשר. **ומניח מן החמץ**. בדרך כלל משאירים רק לאכול עד הבוקר עד ארבע שעות. כאן צריך להשאיר ליום שלם, **כדי לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום השבת**. **ומניחו במקום מוצנע**, שמים את האוכל גם במקום מוצנע, שמים את זה במקום ספציפי. **והשאר מבערו מלפני השבת**, את השאר צריך לבער לפני שבת.

דובר 1:

זו גם עצה טובה, או שיש איזה דין שלא להשאיר יותר מדי לפני שבת?

דובר 2:

מה זה שאר שבת? מה שלא הולך לאכול.

דובר 1:

כן, שלא יעשו את הזריקה בשבת. הוא לא אומר על זריקה, הרמב"ם לא חשב שלא יזרקו חמץ בשבת, אגב, מיד נראה. הנקודה היא, הוא אומר שלא ישאירו יותר ממה שהוא צריך. מה הבעיה?

דובר 2:

אף פעם. לכאורה, כל אני לא יודע.

דובר 1:

אני אומר את זה, בשמרו וארבעו לשבת, יכול להיות שזו עצה טובה, יכול להיות שזה דין בשבת, ויכול להיות שזה דין בבדיקת חמץ. שוב, הוא הולך להחזיק חמץ, הוא הולך לעבור על כל יראה אם הוא ישכח ולא יבטל אותו. ראיתי שרבינו מנוח אומר, כי ביעור חמץ יכול להביא חששות של הוצאה מרשות לרשות. לעשות ביעור חמץ מרשות. אני אומר, הדבר שצריך לשרוף יותר לפני שבת.

ללמוד על ברכה. אה, הוא כן אמר. הוא כבר אמר את הברכה, כן. לא אמר? אני מבלבל? לא אמר. לא, הוא לא אמר. אני מסתובב. לא, אבל איך הוא מדבר על שלושים יום, הוא לא אמר לנו. אה, לא, הוא אומר את זה עכשיו. בסדר. הוא הולך לומר את זה בפרק הזה. אני טועה אני חושב. בסדר, כן.

אין חיוב להשאיר, אלא סתם שמותר להשאיר. זו המילה. אם רוצים כבר עכשיו לשרוף, מותר עכשיו לשרוף. הוא לא צריך. מבערה אומר אני שלא תשרוף, כי אחר כך הולך הרמב"ם לומר מה אומר מבערה? כבר.

הלכה ב': שמירת החמץ בליל י"ד**לשון הרמב"ם****דובר 1:**

אומר הרמב"ם הלאה, **החמץ שמניח בליל ארבעה עשר**, החמץ שמשאירים, כמו שהוא אומר שמשאירים אותו **כדי שיאכל ממנו למחר עד ארבע שעות**, הוא לא אמר שרק בגלל יום המינונים כבר אסרו גם את השעה החמישית, אבל אוכלים עד השעה הרביעית. אומר הרמב"ם, **אין מניחה מפוזר ומפורד בכל מקום**, לא שמים את זה בפזר, **אלא מצניעה בכלי או בזוית ידועה**, שמים את זה במקום ספציפי, או בכלי או בזוית ידועה, **ונזהר בו**. זהירים עם זה. **שמא לא נזהר בה**, ואם לא יהיה זהיר, אם הוא לא יהיה זהיר.

תשובה לשאלה הקודמת**דובר 1:**

אה, זו כנראה תהיה התשובה לשאלה ששאלנו קודם. נסיים. **שמא לא נזהר בה**, אם הוא לא יהיה זהיר והוא יראה שחסר חמץ, **צריך לחפש אחריו ולבדוק פעם אחרת**, צריך לחפש שוב ולבדוק פעם אחרת, **שמא גררוהו עכברים**, אולי עכברים גררו את זה. אז זו כנראה גם התשובה. אם זה נמצא בחור, צריך עוד גם לחשוש לאותו דבר של שמא גררוהו עכברים.

דיון: קשר להלכה א'**דובר 1:**

אז אומר, אם הוא יודע בדיוק איפה הנקודה היא כמו מה שלמדנו. הוא הולך עכשיו חזרה להלכה שלמדנו בפרקים הקודמים. הוא השאיר עשר חתיכות והוא מצא רק תשע. הוא צריך לחפש את העשירית.

דובר 2:

כן, אבל זה מאוד לא מעשי לומר שהוא ישאיר בחור, כי הוא ספר בחור בדיוק כמה גדולה חתיכת החמץ. בדיוק כמו שהוא ספר אחר כך.

דובר 1:

לא, אבל כאן הוא שם את זה בכלי כמו שזה ידוע, שלא יבואו עכברים. זה הרעיון. כשהוא אומר כלי כמו שזה ידוע, הוא מתכוון באופן שלא יהיה חשש מעכבר.

דובר 2:

אני שומע, אבל לא, זה הנזהר בו. הנזהר בו, אתה צודק. הנזהר בו נראה כמו דבר מעשי. אתה תשים את זה, כמו שאתה אומר, תשים את זה בקופסה שהעכברים לא יבואו, כי אם יבוא עכבר, תהיה לך בעיה. אז אם זה נשאר בחור זה גם אותו לא נזהר בו. אמת, אמת. אני שומע.

דיון: "נזהר בו" – מעשי או דין בבדיקה?**דובר 1:**

בסדר, רגע, זה דבר מעשי? אני מתכוון, אולי לא מעשי, אולי זה יותר... דבר מעשי, אבל זה דין בבדיקה. החכמים אומרים שמאז שיש חובת בדיקה יש חובה להיות זהיר. נכון, הוא אומר, אולי אם הוא צריך לעשות שוב בדיקה, פשוט הבדיקה הקודמת שלו הוא לא יצא בעצם. יש חובת בדיקה חדשה עליו. הענין שהחכמים אמרו בדיקה הוא רק באופן שמאז אין עוד בדיקה. אם לא, מתחילה עוד חובת הבדיקה שלך. בדיקה נגמרת רק כשזה זהיר, כשזה מוגן.

הלכה ג' (תחילה): כשחל ארבעה עשר בשבת

נו, למה לא לבער בשבת בבוקר? לא כתוב פה שמבערים חמץ בשבת. נגיד את זה, עובדה. למה אני לא יודע? אני אראה בהלכה הבאה. אין דבר כזה ביעור חמץ לפני שבת.

דובר 2:

אתה התבלבלת למה.

דובר 1:

אבל העובדה היא שאין. אם זה לא שבת, יצטרכו לעשות דבר בדיעבד של ביטול, וכן הלאה. זה בדיעבד. שם הוא מעדיף חמץ שיבער. אז מה שאתה אוכל זה כבר מבוער, כי זה נאכל. אבל מה שאתה לא אוכל, אתה מחויב עם זה בבדיקת חמץ לבער. מה הבעיה?

דובר 2:

אתה רוצה לומר שיש לך פטנט איך לעשות בשבת ביעור חמץ?

תרגום לעברית

דובר 1:

אוקיי, זו שאלה טובה. אבל ההלכה היא סתם שאין דבר כזה בשבת. בשבת אי אפשר לשרוף, פשוט. אז... אחר כך יעמוד מפורט איך עולה רוחניות, אתה שואל קושיא טובה. אבל... זו באמת קושיא טובה. אני לא יודע מה התירוץ. אני רק אומר עובדה שההלכה היא סתם שאי אפשר להיות מבער בשבת, ובגלל זה הוא אומר שצריך להיות מבער בפועל.

ביעור דרך אכילה

דובר 1:

עיקר הביעור של שבת הוא דרך אכילה. זה החלק שמשאירים לאכול. יפה מאוד. כמו שהגמרא אומרת בבבא קמא שמבער זה שן, אוכלים עם השיניים ועושים ביעור.

דובר 2:

לא בדיוק. ביעור זה שורש אחר לגמרי.

דובר 1:

עושים שתי מצוות עם אותה חתיכת לחם, אוכלים שם מצוות סעודת שבת וביעור חמץ. אני לא מסכים שזה אותו הדבר, כי ביעור שם פירושו שהחיה תאכל.

דובר 2:

אוקיי. אוקיי. כן.

הלכה ג (המשך): ואם נשאר חמץ ביום השבת

דובר 1:

הלאה, מה קורה עם החמץ ביום השבת אחר ארבע שעות? צריך להזכיר כאן, כי העולם כשערב פסח חל בשבת, הם נעשים מאוד עצבניים, כי אנחנו מאוד מחמירים בפסח. אבל מעלת ההלכה שכתובה כאן היא, משאירים כראוי את החמץ מערב שבת. לא כתוב שצריך לשים אותו בשקית, שלא יפלו פירורים. פירורים הם בטלים, אין בעיה. ואותו דבר, וכן הלאה, שולחן ערוך כן כותב חומרות. שלא לבשל... שלא לבשל דברים ש... כן. אבל לא כתוב בגמרא וברמב"ם, לא רואים את החומרות.

אבל גם שאלה היא מתי עושים ביעור חמץ ערב שבת. לכאורה אפשר לעשות בכל זמן, אבל המנהג הוא לעשות גם לפני חצות, סתם כמו כל שנה, וכן הלאה. וביום שישי עושים לפני חצות, אפילו זה לא ערב יום טוב, זו לא הסיבה של שש שעות, אפשר לעשות בכל זמן אחר הצהריים. יש כאן משהו עניין לגבי שיזכרו שבכל השנים, ילד שהשנה הראשונה שהוא זוכר היא מערב שבת, שלא יחשוב שמבערים אחר הצהריים. כך הוא מתכוון.

ואם נשאר חמץ ביום השבת אחר ארבע שעות, כשכבר אסור לאכול, מבטל, שיבטל אותו, כמו שלמדנו ביטול חמץ, מבטל בלבד.

דיון: ביטול לבדו וכופה עליו כלי

דובר 1:

מה קורה עם תקנת חכמים שלא לעשות ביטול לבדו?

דובר 2:

לא, לא, כלום.

דובר 1:

אבל אולי בגלל "שמא יבוא לאכלו"?

דובר 2:

על זה עוזר ה"כופה עליו כלי".

דובר 1:

אה, זה כן, אבל זה לא... אני לא יודע אם יוצאים בזה כמו הרמב"ן, אבל זה כאן דבר מעשי.

דובר 2:

לא, לא, יש לי ראייה שיש לי ראייה. חשבתי כך בשבילך, אבל אתה לא צודק, כי זה סתם לא שמא יבוא לאכלו, אבל זה סתם שמא יבוא לאכלו חדש, כי זה לא אותו דבר מבדיקת חמץ. כי למשל, רואים שחמץ של קודש כתוב בסעיף הבא שאין צריך כופה עליו כלי כי הוא בטל ממילא. אף על פי שאפילו חמץ לכאורה יש כבר כאן חיוב בדיקה וביעור, מבין אתה שזו לא אותה תקנה, זה אולי כעין אותו ענין, אבל כופה עליו כלי, ממש שלא יבוא לאכלו עד שיש כבר במה לבערו, אז הוא מבער לגמרי.

דובר 1:

למה? למה הוא יעשה עם זה? זו הנקודה. אני לא יודע, אתה לא צריך להיות מבער לכאורה. למה אתה צריך להיות מבער? דין ביעור חמץ, יש כאן דין שחכמים כן אמרו שלכתחילה צריך לעשות ביעור. אבל זה כבר בוטל, הסטוק, האדם כבר מילא את החכמים.

דובר 2:

כן, אבל זה עדיין יום טוב. מוצאי יום טוב מותר כבר לעשות ביעור חמץ, מותר כבר לשרוף, מותר כבר לעשות דברים, חול המועד. למה לא לקיים את תקנות חכמים מעכשיו והלאה? תקנות חכמים שהחמץ יהיה כל הפסח.

דובר 1:

אבל תמיד ביעור חמץ הוא נוסף על ביטול, כי הרעיון של ביטול כי מסתמים על זה, על זה נוסף על זה חכמים תיקנו ביעור. הייתי חושב שהביעור הוא חמץ שעוברים עליו בבל יראה ובל ימצא, שלא בוטל. לכן, אנחנו נוהגים, החמץ ששורפים לא מבוטל לפני כן, כי אז לא יוצאים ביעור חמץ. אפשר לומר, רואה אתה שיש עדיין חיוב לשרוף אף על פי כן. אני לא יודע, אנחנו אומרים כל חמירא גם כן. אחרי בדיקת חמץ.

דובר 2:

לא, אנחנו עושים חילוק, חוץ ממה שהולכים עוד לשרוף. ואנחנו עושים שניים, אנחנו עושים שניים, אחד לפני ואחד אחרי בגלל החילוק. ועם החשבון שמה שלא בוטל חייבים מן התורה להיות מבער. אם לא משתמשים בטריק של ביטול, אז... אנחנו רוצים לתפוס שכששורפים חמץ, זה יותר דין דאורייתא. אבל כאן נראה ש... עם כל זה, אפילו הוא כבר ביטל, הוא כבר לא עובר על בל יראה על החמץ הזה, עם כל זה צריך להיות מבער. יכול להיות, אם הולכים שביעור הוא בגלל שלא יבוא לאכלו, זה פשוט, כי כופה עליו כלי הוא כדי שלא יבוא לאכלו. אבל הרי, כלי זה לא כל כך בטוח, אני יודע, ילד יעבור ויסיר את הכלי, אז עושים את הביעור לפני כן, זה שלא יבוא לאכלו בטוח.

דיון: למה לא לזרוק לשירותים או לים?

דובר 2:

הרבנים של היום אומרים כולם שצריך לשטוף את החמץ בשירותים אם נשאר. אני לא יודע אם הם לקחו את החיוב החדש. מה רע במה שכתוב ברמב"ם? אולי לא מכוח זה? הרמב"ם אומר כשאין לך עצה, כי אחר כך

פירושה שריפה. אפשר לומר שהאש אוכלת, אפשר לומר שזה אש מבער. אפשר לומר, מבינים שזו אש.

דיון בלשון "ביעור" – האם פירושו אש?

דובר 1: יש ביעור שאין לו כלל קשר לאש. אבל לא בטוח שזה שם מושאל, כי בדרך כלל השמדה היא דרך אש, משתמשים בזה גם כמשל לבער את היצר הרע. בדיוק להיפך, לאש יש מילה לאש. אש פירושה שריפה. אפשר לומר שהאש אוכלת, אפשר לומר שזה אש מבער, אפשר לומר, מבינים שזו אש. כך נדמה לי, אני צריך לבדוק במילון, אבל כך נדמה לי.

רואים מה רואים כאן. זה שורש שלישי, אני אומר, זה שורש שלישי. מבער, מבער. מילה שלישית. כן, ביאר ושולחת בעירה, ביאר, שם פירוש, יכול להיות פירושו שביאר פירושו שבהמה אוכלת, זו משמעות אחרת. הוא מחלה, הוא אוכל, הוא מחלה, כן. אבל רואים בוודאי כאן שהביעור הרגיל הוא משריפה, ואי אפשר לעשות זאת בשבת, אפשר לחפש עצות מה אפשר אפשר בכלל, למדנו, הולכים ללמוד אחר כך, עדיין לא למדנו שאפשר לתת לגוי חמץ. למדנו, יש דבר כזה בשולחן ערוך, ולא עלה על דעת אף אחד כאן לעשות זאת, כי זה לא הולך כך, לא עושים.

הלכה ד: תרומה בערב שבת

דובר 1: אוקיי, מה קורה אם יש תרומה? למדנו אתמול בפרק הקודם שכשיש תרומה לא צריך לבער לפני הזמן, כי כל עוד זה עדיין ראוי לאכילה, אסור להפסיד קדשים. הוי לא ככר אתרבה של תרומה, למישהו יש הרבה, הרבה לחם של תרומה. אבל כאן צריך כן, מותר כן, כי זה ערב שבת, אין ברירה, כי לא יכולים להשאיר כל כך הרבה ליום טוב. לשעת הביעור... יש לו הרבה ככרות של תרומה, והוא לא יוכל לאכול הכל בשבת. צריך לשרוף זאת ערב שבת. צריך לשרוף זאת ערב שבת.

יש הלכה שלא תחשוב שכשזה ממילא הולך לשריפה, אז מותר לערבב את התרומה הטהורה עם תרומה טמאה. כי בדרך, מה אכפת לי שזה נעשה טמא עכשיו? אומר, לא, **לא יערב תרומה טהורה עם טמאה וישרוף, אלא שורף טהורה לעצמה**, צריך לשרוף בנפרד את התרומה, **טמאה לעצמה**. וגם התלויה לעצמה, אם יש ספק טמא וספק טהור, צריך גם על זה להחמיר ולא לשרוף עם ודאי טמא או עם ודאי טהור, כי אתה או טמא בספק את הטהור, או טמא את הספק.

ומניח מן הטהורה כדי לאכול עד ארבע שעות ביום השבת בלבד. קצת מהטהורה הוא משאיר לאכול.

חידוש ב"ומניח מן הטהורה"

הדבר האחרון כבר לא נראה שצריך לומר, אבל רוצים בעיקר לומר את ההלכה שאפילו בשעת ביעור לא צריך... גם אם מותר כבר לבער. אולי למשל, אולי הוא מתכוון לומר שכשיש לו תרומה טהורה או סתם חולין צריך להשאיר אחרת מאשר התרומה הטהורה, פחות לשרוף, פחות משאירים כבר חולין. הוא תרומה, הוא כהן, הוא תרומה. לא אוכלים תרומה טמאה. תרומה טמאה אסור לאכול. הוא חייב לאכול את התרומה הטהורה.

והנקודה היא, הוא משאיר רק כמה שצריך. אפילו מתרומה שורף ערב שבת, והוא משאיר רק מה שהוא צריך, כמו יהודים אחרים. אני חושב, אולי הוא מתכוון לומר איזה חידוש קטן עם המילים האחרונות, מניח מן הטהורה, שהוא צריך להשאיר אחרת מהתרומה הטהורה... אם אפשר להציל תרומה, משתדלים להציל ולא להפסיד לאכול אותה. אז אם יש לו חולין או תרומה לאכול בשבת, שיאכל בשבת את התרומה.

למה אומרים עוד תורה? זה אני אומר, לא מהטמאה, כי אפילו מהטהורה הוא משאיר רק כמה שהוא צריך.

חילוק בין שבת ליום חול

ההלכה היא רק בשבת, כי בימי החול מותר כן לשרוף תרומה טהורה וטמאה ביחד, כי בימי החול שורפים כבר כשאסור לאכול. אם אסור לאכול, אז אולי שייך לומר שאתה עושה אסור לאכול, אבל כאן, הוא הורס את התרומה, לא

הוא לא יראה, כי אין חששות של שבת, אני לא יודע. הוא לא יראה. נניח, יש כאן עצה. מפרשים שואלים למה לא יכול לפרר? כיצד מבער חמץ? זה אחר כך, בכללי, אבל בשבת. הוא תלמיד, אבל הוא לא מבער חמץ בשבת. מה הוא יעשה? למה אסור לבער בים?

דובר 1:

אולי נעשה מוקצה? אולי נעשה מוקצה? כן, אבל ברגע שהוא כבר אכל את כל השיעור שלו, זה כבר ממש מוקצה מחמת גופו. הוא כבר לא יעשה כלום עם זה. הוא כבר שבע. מעכשיו נעשה... אני לא יודע אם לחשוב כך. כשנכנס שבת זה היה ראוי. אבל זה יהיה אסור בהנאה, וגם יהיה אסור בהנאה אפילו אחרי פסח, אז אולי נעשה מוקצה.

אחר כך האחרונים יחפשו ממש תירוצים כאלה. אפשר לזרוק לבית הכסא, אפשר לתת לגוי, או איזה דבר אחר.

דובר 2:

לזרוק לבית הכסא זה כופה עליו כלי, אני מתכוון.

דובר 1:

לא, זה לא. זה ביעור. באותם ימים לא היה שום כופה עליו כלי.

דובר 2:

לא, לא, זה לא חזק. גם היה בית כסא. בית כסא לא השתמשו היום. לאו דווקא בית כסא שזה נעלם, וזה נכנס לכל מערכת הביוב העירונית. זה היה איפשהו במרתף של הבית שהוא בא לנקות. הם זרקו הרי בשבת שיש דבר כזה.

דובר 1:

כן, אבל מה שהיה, היה שפע של מים.

דובר 2:

אוקיי. מה שיהיה, זה לא נשאר שם. היה איפשהו שזורקים את חומר בית הכסא. אני מתכוון, איזושהו מהלך היה כמעט תמיד. בפרט יותר מפותח בעיר זה כבר יש אלפי שנים.

דובר 1:

לא, לפני כן לא נראה שהחומץ הבין שאפשר לעשות את זה. אני לא יכול להגיד לך למה, אבל הם הניחו שביעור פירושו שריפה. אף על פי שטכנית אפשר גם לפרר, אף אחד לא עושה את זה. למעשה פירושו שריפה, ולא שורפים בשבת. כך נראית לנו ההלכה. ורואים שהשם, השם המפורסם של שריפת חמץ נקרא ביעור, שפירושו אש. זה היה המקובל.

סטייה: המשמעות של "ביעור"

דובר 2:

יכול להיות ביעור פירושו להשמיד, לא דווקא לשרוף, שריפה.

דובר 1:

לא, ביעור כאן לא פירושו הבערה. ביעור כאן פירושו, זה שורש אחר. ביעור כאן פירושו להשמיד, כמו... כן, אני לא זוכר, אני יודע למה אתה מתכוון. הבערה זה לא לשון הבערה.

דובר 2:

להשמיד זה סתם שם מושאל משריפה.

דובר 1:

אולי להיפך, הבערה קוראים לזה כך, אבל יש מילה שריפה. זו מילה אחרת, לא אותו דבר. שריפה פירושה לשרוף. ביעור פירושו להשמיד, לחסל.

דובר 2:

לבער המחבר.

דובר 1:

לא, אפשר לבער. מבער. מבער. לא אותו דבר. מבער זה מבער. אני מתכוון שזה שורש אחר. לא, אני מתכוון שזה שורש אחר. אהה. יש מילה לאש. אש

הפסח. אבל זו כבר מצווה חדשה, זו לא בעצם אותה מצווה של ביעור חמץ. זו מצווה אחרת. גם זה לא יהודי כל כך יפה, עברת עבירה, וזה כמו קנס, לא קנס, אבל עצם הדין הוא קנס, עצם הדין של חמץ שעבר עליו הפסח.

דיון: מדוע לא עושים ברכה אחר הרגל?

דובר 1: כן, אני לא יודע מה ההבדל, אבל כיוון שיש הבדל, אני רוצה להמשיך, אני לא רוצה לעשות ביאור חמץ, זה לא כל כך פשוט לי ההלכה.

למעשה, יש מצווה, לא צריך, צריך, יש מצווה. המצווה של בדיקת חמץ היא ליל ארבעה עשר. והם אמרו שכל עוד עדיין לא בדק יש עדיין חובת בדיקה. זה שצריך לבדוק אפילו אחר הרגל זו תקנה חדשה. ועל התקנה הזו לא תיקנו ברכה.

דובר 2: למה לא?

דובר 1: כי זה סוג אחר של בדיקה, זה גדר בקנס של... איך כתוב שלא תיקנו ברכה? איך כתוב? מי אמר לו? למה? אולי כן תיקנו?

דובר 2: כי כשאדם לא אוכל משהו שנעשה בשבת, הוא צריך לחכות כדי שיעשו, הוא לא עושה ברכה על האיסור דרבנן. זה סוג אחר של איסור דרבנן.

דובר 1: אגב, כי לא עושים פרוזבול, הרבנים לא עושים ברכה. אבל זו גם לא מצוות עשה. הרמב"ם אומר שזו מצווה. זה שאסור לאכול את החמץ שעבר עליו הפסח הולך כל כך רחוק שצריך אפילו לחפש אחריו. נו, יש מצווה, יפה מאוד. יש מצוות חיובית, הרבנן באים ואומרים לו, "ר' יהודי, עשה לי טובה, עשה מצווה, בדוק את החמץ". למה לא לעשות ברכה על המצווה? אני לא מבין מה אתה אומר.

דובר 2: כן, אבל המצווה של בדיקת חמץ היא חומרא ב...

דובר 1: עוד דבר, יש שתי מצוות. זו חומרא בקנס. על זה לא עשו ברכה. כי לא עשו ברכה על כל תקנת חמץ, אבל על כל תקנת חמץ יש ברכה.

דובר 2: בוודאי כן, בוודאי.

דובר 1: על כללי, כן.

דובר 2: התירוץ הוא בכללי, כן, כן.

דובר 1: למה לא? זו אותה תקנות חכמים שאין עליה לחץ. אני לא יודע כאן, אין. שיתחיל לספר.

דובר 2: כן, תגיד לי דבר אחד שעושים מהרבנים, מצוות עשה שצריך לעשות, ולא עושים ברכה על זה. תגיד לי אחד.

דובר 1: אני צריך לחשוב.

דובר 2: אה, לא כל כך קל לחשוב, הא?

דובר 1: אני לא מבין. אם אתה מקדש אישה על מנת, שאתה לא מבין שהאישה היא קידושין ראויים.

דובר 2: אלא, כשאין לך תירוץ, קושיה, תגיד, יש לי קושיה.

דובר 1: מצוות ביעור חמץ היא מצווה רצינית שהגיונית. זה סייג לעבירה גדולה של בל יראה, זו חומרא דפסח. זה משהו חלש. אומרים שאם לא היה לכתחילה דין בדיקה, לא היו מתקנים את דין הבדיקה. עדיין לא בדקת.

אגב, לא כתוב בגמרא, למה אני אומר את זה? דברי רבינו, הראימאי רב כדי חמד מגיד משנה.

דובר 2: כן, הרמב"ם למרבה הצער חידש את ההבדל. אין ברכה, פירושו אין ברכה.

דובר 1: כן, כתוב מפורש בגמרא שבודקים אחרי רגל. כך כתוב, באותו מקום שכתוב שעושים בדיקה לפני, כתוב שעושים בדיקה אחרי. אבל מצוות ביעור חמץ אינה דין.

דובר 2: החלטת? אתה מתכוון במשנה תורה. זה לא דין בקנס.

דובר 1: אני לא יודע מה אתה רוצה. הדין בקנס הוא פרט קטן של דרבנן, שיש כאלה מיני פרטים קטנים דרבנן שמעולם לא עשו חידוש. כל בדיקת

יוכל לאכול אותה עכשיו. אף על פי ששורפים אותה, אסור לשרוף אותה ביחד. עד כאן למדנו מה עושים ערב שבת.

הלכה ה: בדיקה אחר הלילה — מי ששכח ולא בדק

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, מה קורה כך? **מי ששכח**, מישוהו שכח, או שהיה מזיד, **ולא בדק בליל ארבעה עשר**. הוא כן היה קובע משנה, מדרש, שרבי ובנו למדו, והוא לא בדק בליל ארבעה עשר. מה עושים? זו ההלכה, **בודק בארבעה עשר שחרית**, אפשר לבדוק בבוקר. **לא בדק בשחרית**, פירושו, בודק בבוקר שחרית, החידוש הוא שלכתחילה לא צריך לדחות לרגע האחרון, אלא כשאתה נזכר צריך לעשות. **לא בדק בשחרית**, אז צריך לפחות לעשות ברגע האחרון **בשעת הביעור**, כששורפים כבר, צריך לעשות בדיקה וביעור באותו זמן.

מה קורה **לא בדק בשעת הביעור**? האם לא פשוט שמצוות חכמים לבדוק חמץ היא מצווה שתיקנו ערב יום טוב והיא פגה, אלא המצווה ממשיכה. **בודק בתוך החג**, הוא צריך לבדוק ביום טוב. תקנת חכמים ממשיכה, מצוות בדיקת חמץ ממשיכה כל עוד יש עדיין חמץ.

עבר הרגל ולא בדק. עד כאן, עבר כל יום טוב והוא לא בדק. תחשוב שעכשיו אין שום סיבה לבדוק חמץ? יש עדיין סיבה. למה? כי יש חמץ שעבר עליו הפסח שלמדנו אתמול שהוא אסור בהנאה, שיבדוק עכשיו לוודא שאין לו חמץ שעבר עליו הפסח. אף על פי שעיקר תקנת חכמים היה לא לעבור על בל יראה או שלא יאכלו, זו כבר בדיקה לא להיכשל באיסור דרבנן, הקנס של חמץ שעבר עליו הפסח, אבל אין חילוק, חובת הבדיקה ממשיכה. **כדי שיעבר מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח פן יעשה בו הנאה**.

הלכה ו: ברכת בדיקת חמץ

דובר 1: יפה מאוד. והרמב"ם הולך להגיד לנו שיש חילוק, הבדיקה היא לא אותה מצוות בדיקת חמץ, אלא האחרונה. זה סוג אחר של בדיקת חמץ, האחרונה. אם כבר עבר כל יום טוב, הרי הבדיקה היא לא חומרא בעצם בל יראה או לא תאכלו חמץ, זו חומרא בדבר אחר. הוא הולך להגיד לנו איך יוצא החילוק. אומר הרמב"ם, לגבי ברכה יוצא חילוק.

דין ברכה על בדיקה

אומר הרמב"ם כן, קודם אומר לנו, הדין איך עושים ברכה. אומר, **כשבדוק חמץ בליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה עשר, או בתוך הרגל**, אחת משלוש האפשרויות, לא אפשרויות לכתחילה זה ליל ארבעה עשר, אבל בכל זמן שבודקים חמץ, אפילו אם בודקים כבר אחרי זמן תקנת חכמים, עושים את הברכה **קודם שיתחיל לבדוק**, עושים את הברכה, כמו כל הברכות זה לפני, אומרים **ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וציוונו, על ביעור חמץ**, כמו שכבר למדנו כמה פעמים ש"אשר קדשנו במצותיו וציוונו" אומרים גם אפילו על דרבנן, "על ביעור חמץ".

ואחר שאומר את הברכה הוא בודק ומחפש בכל המקומות שמכניסין להם חמץ כמו שביארנו. מעניין שהאריכות שלו היא שוב "בודק ומחפש", כאילו הוא מחדש שתזכור שעושים ברכה עובר לעשייתו. לפני כן, כן. הוא אומר קודם "שיתחיל לבדוק", ואחר כך אומר שוב "ובדק ומחפש". אוקיי, הוא אומר את ההלכה בחזרה הרבה מאוד פעמים.

והבודק אחר הרגל אינו מברך

תרגום לעברית

והדין שעושים ברכה לכל בדיקה שהיא, היית חושב שזה יהיה נוגע גם לאחרונה, מה שאמרנו אפילו אם עבר יום טוב. אומר הוא, לא, **"והבודק אחר הרגל אינו מברך"**. אז הוא לא עושה את הברכה, כי זו לא אותה מצווה. אי אפשר לומר שהמצווה היא "על ביעור חמץ". זו תקנת חכמים אחרת שצריך אפילו אז לבדוק בגלל איסור חמץ שעבר עליו הפסח.

הנקודה היא, הוא רק יעבור, זה רק על דרבנן. ונראה שיש דרבנן, בדיוק כמו שיש מדרבנן שצריך לבער חמץ כדי לא לעבור באורייתא, יש גם מדרבנן, כמו אותו רעיון, שלא להשאיר חמץ שיעבור אחר פסח על חמץ שעבר עליו

חמץ היא פרט קטן דרבנן.

דובר 2: אם לא הייתה ברכה, היה אומר על זה גם את זה.

דובר 1: אני לא יודע מה אתה רוצה. לא, זה בדרך כלל סייג לדאורייתא, וזה יסוד רציני דרבנן, ועל זה תיקנו ברכה.

מעשה נשים: הנחת עשר פירורים לבדיקה

דובר 1: זה לא נכון, ואם היה כתוב בגמרא, היה כתוב משהו כזה, אוקיי, מה צריך לתקן כשלא כתוב. הרמב"ם הסיק שלא יכול להיות שיש ברכה על זה. למה לא יכול להיות? בטח יכול להיות. אני לא רואה למה לא יכול להיות. הוא גם לא שומר את הברכה. לברכה אין בעיה.

טעם. אני הולך לעשות מצווה דרבנן? אתה פשוט. אז? אז, אז כדי שיוכל לעשות את הבדיקה ואת הדברים הקדושים, כמו שמניחים עשר פירורים. זה מעשה, ודווקא הנשים עושות את זה, וזה עובד איתו. וכדבריו כאינו, לאמיר בחינם על מציאת חמץ, ולא בבדיקה, לא מוצאים, זה בסדר, אין בעיה.

האדם עשה, הוא חשש לברכה לבטלה, למה הוא לא מוצא חמץ. לא צריך למצוא חמץ, צריך לחפש חמץ. אוקיי, מעשה נשים זה לא דבר רע.

דובר 2: אמרת קודם מר"י הקדוש, שהנשים יש להן מדרגה גבוהה, הנשים של תלמידי חכמים.

דובר 1: הלאה.

דובר 2: כן, כן.

דובר 1: זה שהן חשבו שתהיה ברכה לבטלה זה באמת מעניין, כי יכול להיות שהן חשבו שהברכה צריכה להיות על חיוב ולא על שלילה?

דובר 2: אין הבדל, החיוב הוא החיפוש. אם אדם יודע שאין לו שום חמץ בביתו, הוא עושה ברכה על לא להיות? זה קצת קשה, כי ביעור חמץ הוא פעולה.

דובר 1: לא, הוא צריך לבדוק בוודאי, חוץ ממקום שאין מכניסין בו חמץ.

דובר 2: זה המעשה נשים, שצריך... למשל, אם אדם יודע שאין לו שום חמץ. הוא עכשיו נכנס לבית חדש, הוא מעולם לא היה שם. הוא לא צריך לעשות בדיקת חמץ, האדם הזה. אותו אדם פטור, אין בעיה.

אז, המעשה נשים לקח ת זה צעד קדימה, ואם כך, אולי בבית יהיה מקום שאין מכניסין בו חמץ. מה זה אומר, המקום שכבר ניקית?

דובר 1: כבר ניקיתי, כבר ניקיתי, כבר ניקיתי.

דובר 2: אבל יודעים הכל, מחזיקים בחזקת חמץ. הבתים, מה זה כמו מתחת לבתים, שזה כבר שבוע שבועיים לפני פסח, אוסרים בחרם חמור לילדים להכניס חמץ, זו באמת שאלה אם אפשר לעשות בדיקת חמץ. זה לא עוזר להניח פירורים לחפש. נהוג להניח.

אבל עכשיו, ברגע שהלה הניח, יש לך עכשיו חובת בדיקה. לא מניחים בעצמם. בדרך כלל לוקחים משהו, ילד להניח, ואז טכנית, מבחינת האבא, יש חובת בדיקה. הוא לא יודע איפה הילד הניח את זה.

אבל זה לא באמת, אנשים מניחים בעצמם גם. כי לא יתנו לילד להניח, הם בעצמם יניחו.

דובר 1: אני אומר שכשהילד מניח, זה עושה קצת יותר הגיון, כי אתה יכול לומר שאז יש לגיטימית חובת בדיקה.

דובר 2: כן, עשית, זה מזויף. זה לא נוגע לי, אבל למעשה צריך לבדוק עכשיו. עכשיו כשזה ליל י"ד, יש עליך חובת בדיקה? כן, יש עליך חובת בדיקה, כי הילד שלך החביא חמץ.

על כל פנים, הקושיה ששאלתי שמנקים, אני חושב שזו קושיה מזויפת, כי זו המציאות, לעשות בטוח. אתה יכול לשכנע את עצמך, אולי ישכחו לנקות מקום אחד? אין הבדל אם שכחו. בדיקת חמץ היא הסוף של כל התהליך של בודק חמץ, ואז עושים את הברכה. כבר התחילו לבדוק חמץ מט"ו בשבט. ועכשיו מסיימים את כל התהליך הארוך במעשה של בדיקה. כך זה מעשית.

דובר 1: הייתי אומר אחרת. הייתי אומר שבדיקת חמץ פירושה לעשות בטוח, להיות לא בטוח. אתה אומר אני בטוח, אתה לא בטוח, החכמים אומרים אתה לא בטוח. כל עוד לא בדקת אתה לא בטוח. זה אמת, תמיד יש חמץ כמעט בבדיקת חמץ. זו האמת. כי מוצאים איזה כימיקל, איזה דבר ש...

דובר 2: לא, החשש חמץ כבר לא קיים, אבל מוצאים דברים שהאישה לא תמיד יודעת אם צריך או לא.

דובר 1: הנקודה היא שאי אפשר להיות בטוח. זה מה שבדיקת חמץ אומרת, שכל פעם אדם יכול לומר אין לי.

דובר 2: בוודאי, כשאתה חושב שיש לך, החכמים לא היו צריכים לתקן בדיקת חמץ. את בדיקת חמץ עשו לכתחילה למי שחושב שאין לו.

מה שאתה אומר זו גם רק שאלה של הגברים שעוזרים, אבל הגברים שיושבים עם הרגליים למעלה, עד עכשיו רק אשתם עשתה את תקנת חכמים. יש אבל תקנת חכמים של בדיקת חמץ, שגם הבעל צריך לעשות בזה. נשים מותרות, נשים, למדנו קודם, נשים צריכות לעשות בזה. וכבר אני לא עושה את הברכה, כמו כל מה שהבעל עושה, כי כך סדר העולם שהבעל עושה...

דובר 1: נבך, היא עובדת כבר חודש שלם.

דובר 2: תשלח לי תמונה איך אשתך מסתובבת עם הנר ועושה את הברכה.

דובר 1: הנר בטח מסתובב, הברכה עושה משהו שיוצא לכולם.

דובר 2: אני לא יודע מה ההלכה. לא עושים נר. הנר זה גם איזה זכר לחורבן. זה לא מחזיק כלום. צריך להפסיק את הנר.

דובר 1: לא, פנס.

דובר 2: בסדר. אוקיי.

השגת הראב"ד: הבדל בין תרומה וחולין בשבת ערב פסח

דובר 1: אומר הראב"ד הלאה, בטוח שהנוצה עם הכף אני לא יודע מה זה. לראב"ד יש משהו אור על הברכה של אחר שעבר הרגל?

דובר 2: לא, לראב"ד יש לו מחלוקת על ההלכה הקודמת.

דובר 1: כן, משהו הוא חולק.

דובר 2: לא, לראב"ד יש לו מחלוקת על התרומה. לא תפסתי בדיוק שם.

דובר 1: על שבת?

דובר 2: אבל אפשר כן לעשות את ביעור חמץ בשבת. כן זה כן, זה היום ברב דין הלכה ג'. אני לא בטוח. לא הבנתי בדיוק מה הוא מתכוון, אבל לא הבנתי בדיוק מה הוא מתכוון.

דובר 1: אה, הוא אומר רק להיפך, הוא חולק על ההלכה של...

דובר 2: כך נראה לי. הוא חולק על ההלכה של... הרמב"ם שאסור להשאיר בשבת רק מה שהולכים לאכול. מה שהרמב"ם עושה הלכה, הוא אומר שההלכה היא על תרומה, אבל על חולין מותר להשאיר. מה ההבדל? כי אפשר לתת לאנשים אחרים. תרומה לא תוכל לתת לגוי, לא תתן ליהודי גם לא, רק לכהן, אשת כהן וכו', אבל אי אפשר לתת לשני את התרומה. אז תרומה צריך לעשות בצמצום.

ההלכה שהרמב"ם אמר שאפילו על חולין צריך לעשות בצמצום, יש את הרא"ש ואחרים שאני ראייה הערה מעניינת. הרמב"ם אמר **לא בדק יום טוב הראשון**. אומר הט"ז שיום טוב שני של גלויות אפשר יהיה לעשות ביעור חמץ. מעניין, כי בדרך כלל יום טוב הראשון פירושו שני הימים הראשונים, לא מתכוונים ליום טוב הראשון.

אוקיי, עכשיו הולכים ללמוד על ביטול חמץ.

ביטול חמץ אחר בדיקה — הלכה ז

דובר 2: כן, אומר הרמב"ם, **כשגומר לבדוק, כשמסיימים לבדוק חמץ זה כך: אם בדק בליל ארבעה עשר או ביום ארבעה עשר קודם שש שעות, אז צריך לבטל כל חמץ שנשאר ברשותו ואינו רואהו**. פירושו, אולי עדיין יש איזה חמץ והוא לא רואה אותו, שיבטל.

מעניין. זה אומר, בעלות קשורה לזה שהוא יכול להשתמש בזה אצלו בבית? האם בעלות לא דבר בפני עצמו?

דובר 1: לא, זה פירוש בעלות.

דובר 2: אוקיי. נו, "שכבר נאסר בהנאה", אין לו שום זכות, אין לו שום מעלה מלהחזיק בו, ממילא גם ביטול לא עוזר. התורה לקחה זאת ממנו.

דובר 1: כן, זה פשוט נכון, זה למוד יפה.

דובר 2: כך נראה. הוא מביא למטה שיש קצת שחולקים על זה, והוא אומר אכן

דברי הרמב"ם: "אינו ברשותו" אבל "הכתוב עשאו כאילו ברשותו"

ולפיכך, אם לא ביטל קודם שש, ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ, שהרי אתה אומר שהוא מצא חמץ. שכן חשב עליו, והיה בלבו. אם בכלל לא היה יודע עליו, אולי היה זה ביטול אוטומטי. סתם נראה ש"ויאמר" הוא רק טקס כזה, מנהג, זה לא... אבל **"ושכחו בשעת ביעור ולא ביעור"**, כשביעור שכח מהחתיכה הזו. אז ביטול לא היה כי היה בלבו, וגם ביעור לא היה. אז האדם נבון תקוע, הוא עובר על כל יראה וכל ימצא, הוא עובר על שני לאווין, **שהרי לא ביעור ולא ביטל.**

אה, שיבטל עכשיו? והרי **ביטול אינו מועיל לו כלום, לפי שאינו ברשותו. והכתוב עשאו...** ואה, תחשוב, אה, זה אינו ברשותו, אז הוא לא עובר על כל יראה וכל ימצא. אבל לא, לחומרא זה כן. **והכתוב עשאו כאילו ברשותו לחייבו משום כל יראה וכל ימצא.**

חקירה למדנית: האם חמץ בפסח הוא ממש "אינו שלו"?

למה? איך יודעים שהכתוב? הרי כתוב בתורה "לא יראה", ואם בכל פעם שאסור בהנאה הוא אף פעם לא עובר, איך יכול יהודי לעבור על כל יראה וכל ימצא? אלא מאי, הכתוב אומר זה שלך.

מה זאת אומרת זה שלך? השכן אכל אותו לארוחת ערב. אני לא יכול לקנות אותו? לא, אני לא יכול לקנות אותו, זה לא שלי. אתה מבין?

אז, אבל אתה יכול לומר שכל יראה וכל ימצא אפשר היה לפרש שזה לא שלך, אבל למעשה זה נראה ומצוי. נראה ומצוי, זה לא שלך, אבל זה מונח במקומו.

כי היית חושב, הולכים ללמוד את המרק הבא ד', הולכים ללמוד את הכלל של כל יראה, יראו שהחכמים אמרו שמשוהו שאינו שלך אינך עובר על כל יראה. כל יראה לא מתכוון לראייה הפרקטית. הוציאו זאת מהפרשה. להיפך, חמץ של אחרים ברשותו אינו עובר, אבל שלא ברשותו של אחרים הוא כן עובר.

אם החכמים היו מפרשים זאת כפשוטו של מקרא, היו אומרים כמו שאני אומר, שזה נראה או מצוי. אבל לא, זה אומר שלא יהיה ברשותך. זה אומר אינו ברשותו, אבל הכתוב עשאו כאילו ברשותו.

אבל ביטול, אה, עכשיו אני יכול לבטל אותו? לא, אתה לא יכול. למה לא? כי זה לא שלך. אז הוא עדיין עובר? כן. אתה מבין?

דוגמאות אחרות: עבודה זרה

יש הלכות כאלה גם למשל לעניין, נניח, עבודה זרה היא "כתיאת מחתיכת שיראי", אבל זה עדיין מספיק שתעבור עליה. אוקיי, לא נוגע אפילו.

דיון: האם עבודה זרה היא אותו דין?

הלאה, אומר הרמב"ם, "כתיאת מחתיכת שיראי" האם המהלך לא אותו דין של אינו שלו. לכאורה עבודה זרה צריכה להיות גם כן.

נו, הגמרא אומרת יותר מדבר אחד. נו, מה כתוב בגמרא? דברים שאינם ברשותו של אדם והכתוב עשאו כאילו ברשותו, חמץ בפסח, ויש עוד דברים, לא? זה לא אותו דבר?

הראב"ד יש כאן מחלוקת. אני צריך רק להזכיר את הראב"ד שהזכרתי קודם כשעברנו, שהראב"ד אומר שהרמב"ם אומר שמשש שעות ולמעלה הוא עובר. אומר הראב"ד, זאת אומרת, משמע שהרמב"ם סובר שיש כל יראה

זה לא עצם דין ביטול מדאורייתא. זה לא הביטול דאורייתא. ביטול דאורייתא הוא אם יש. ואותו כבר יצאנו עם בדיקה. אבל יש חומרא חדשה, תקנת חכמים חדשה, כמו הידור חדש, אני לא יודע מה אתה רוצה.

יכול להיות שהמילה היא שהחכמים לא רצו שבגלל התקנה שלהם יכולה לצאת תקלה, כן? פירוש, בגלל הבדיקה יצא עכשיו שאדם יכול דווקא להיכשל. אם היה עושה כמו דאורייתא לא היה נכשל. אדם לא מחויב כמה שהוא מחויב.

זה הידור חדש, הידור חדש שהוא שוב. אבל אם היה יכול לצאת שבגלל חובת הבדיקה, אני זוכר, הוא הולך לחזור לשנת תאווה, שביטול הוא התחלה על דברים שלא רואים. אני חושב שביטול רגיל הוא על מה שרואים, כן, כמו שאמרתי אתמול. כאן עומדת הקדושה החדשה שמה שלא רואים, צריך לבטל הכל.

לדעתי יש משהו שלא רואים, יש שני חיובים מדרבנים, שניהם מדרבנים לדעתי. קודם כל, שצריך לבדוק ושנית, שצריך לבטל אפילו אחרי הבדיקה. יש כאלה רמות של חומרות, כמו הידורים.

מדוע צריך לומר ביטול בפה?

אבל מעניין לי, למה? ביטול כשלא אומרים אותו בפה, הוא באמת כעפרא דארעא, כי הוא עשה בדיקה, אולי נשאר משהו. הוא באמת בטל, הוא לא רוצה את זה, באמת כעפרא דארעא אצלו. אבל הוא צריך לומר את זה, נראה.

רמב"ם אומר **ויאמר כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתי ולא ידעתי, כל חמץ שעדיין יש, שלא ראיתי ולא ידעתי, כי מה שראיתי וידעתי כבר קיימו ביעור חמץ. הרי הוא בטל והרי הוא כעפר.**

יאמר יכול להיות שהוא מתכוון יאמר בלבו, כי... זו הפעם הראשונה שרמב"ם אומר ויאמר, אמת? כאן פתאום כתוב ויאמר. ויאמר... יכול להיות שזו תקנות חכמים.

אה, יכול להיות שהמילה היא כך: כל עוד היה לו עדיין חובת בדיקה, הוא לא ביטל, כי הוא רצה לעשות בדיקה. אז בגלל זה ויאמר... כן? כי הוא לא באמת ביטל בליבו עד עכשיו, כי הוא עדיין רצה לעשות בדיקה. אני לא יודע בבירור.

נוסח הביטול

אנחנו אומרים "כל חמירא וחמיעא". הרמב"ם אומר "כל חמץ". "כל חמץ" כולל כל מיני חמץ, כמו שלמדנו ברמב"ם שחמץ ושאר הם אותו סוג דבר, זה אותו איסור. "כל חמץ" פירושו הכל, הכל יהיה... הרמב"ם אומר כן, צריך לומר חמץ ושאר, "חמירא וחמיעא". אני לא יודע למה. אפילו הרמב"ם אומר ש"חמירא" בארמית פירושו בטח גם שאור. בקיצור, זה לא עולה כסף לומר עוד מילה.

דובר 1: אני לא אומר. אין לי בבית מעולם שאור, אז בכלל הדבר לא נוגע.

דובר 2: יש לך פעם שאור בבית?

דובר 1: יש את... בדרך כלל שמרים זה כימיקלים, אבל מי שעושה שאור יש להם שאור אמיתי.

דובר 2: אוקיי. בסדר.

ביטול אחר שש שעות — המשך הלכה ז

דובר 2: אבל, אומר הרמב"ם הלאה, זה כשבדקים בזמנם. אבל כשבדקים מתחילת שש שעות ולמעלה, אז הוא לא צריך לבטל. למה? אז... הוא לא יכול לבטל, אבל הוא אומר "אינו צריך לבטל". אין לו מה לבטל. למה? כי הביטול כבר לא עובד. הוא יכול לומר עד מחר, זה כבר **"שהרי אינו ברשותו"**, זה כבר לא ברשותו.

כתוב שהחכמים... הגמרא אומרת שהחכמים לקחו והפכו את זה כאילו אינו ברשותו. לא החכמים, התורה, כי אין לו את ההנאה. **"שכבר נאסר בהנאה"**. הוא נאסר בהנאה.

בעלות והנאה

ממני. ממש, ממש, הקדש לא עולה אצלך גם לא. כי זה עוד נושא, זה לא קשור לזה. כך נראה.

דברי הרמב"ם: יצא לדבר מצוה או לסעודת מצוה

והולכים אנחנו עכשיו ללמוד על כמה צריך להטריח את עצמו בעצם לחזור הביתה כדי לקיים את מצוות בדיקת חמץ. נכון? כן. הלכות דומות, הלכות דומות תפילה, נכון? הם למדו במקומות אחרים. עד מיל, עד שלושה מיל, או מה שיהיה. כן, כאן יש כללים אחרים, אבל בייסוס זאת אותה שאלה. נכון? אוקיי.

מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור. אז תלוי. אני הולך לקבל שלושה מיני אופנים. אם הוא הלך למצווה, **או לאכול בסעודה של מצוה**, זה גם קצת מצווה. **בסעודת אירוסין נישואין.** רואים, כאן רואים שזו מצווה לאכול בסעודת אירוסין. אני לא יודע אחר כך לתת קצת קוגל. כן, אבל אני לא יודע אם זה בסעודת אירוסין, זה גם קצת מצווה.

ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו, הוא נזכר, איך? **אם יכול לחזור ויבער ויחזור למצוות,** אם הוא יכול לעשות שניהם, צריך לעשות שניהם. **יחזור, שיחזור. ואם לאו,** אם אי אפשר לעשות שניהם, אולי יש לזה קשר לדין של עוסק במצווה פטור מן המצווה? אז יש דרך לעשות זאת. הרי זה רק דין דאורייתא צריך הוא בוודאי לעשות, הוא בוודאי צריך לבטל בלבד. אבל מצוות חכמים של ביעור חמץ, הואיל והוא כבר עכשיו עוסק במצווה, אינו צריך לחזור אם הוא לא יכול, אם בזה יבטל את חלקו בסעודת המצווה.

דיון: מה זה "סעודת מצווה"?

אני מתאר לעצמי שמדברים גם באופן שהשתתפותו תורמת לשמחה. אם אתה שמחה של אלף אנשים, סתם אוכלים, אני לא יודע מה סעודת מצווה מתכוונת. סתם שזה חלק מהשמחה. שמחה היא רק כשיש אנשים. כל אחד הוא חלק מהשמחה.

אני לא מבין מה אתה אומר. אתה עושה שמחה? אתה צריך לומר, הלו, אל תגיד לעולם כאן שלא כל אחד הוא חלק מהשמחה.

לא, להיפך, אני רוצה להוריד מהלחץ. אתה היית בקורס הראשון, הלכת הביתה בקורס השני כי לא עשית חמץ. אני אומר, יכול להיות שמדברים באופן שהשתתפותו עושה את השמחה. אוקיי.

ואם לאו, יבטל בלבד, שיבטל בלבד.

דברי הרמב"ם: יצא להציל מיד עכו"ם

מה קורה כשזו מצווה הרבה יותר גדולה? **יצא להציל מיד עכו"ם.** אם הוא יכול, הרמה הראשונה היא סוג של מצווה, שהיא סעודת מצווה. זו לא מצווה עצמה, זו מצווה, אבל זו סעודת מצווה, קצת מצווה. הוא לא עושה את המצווה, הוא לא עזמו החתן, אין הבדל. הסעודה היא לא המצווה, הסעודה היא המסיבה שלה. אז הוא צריך ללכת הביתה אם הוא יכול. אם הוא יכול.

אבל יצא אומר עוד מצווה גדולה יותר, זה מצב של פיקוח נפש. הוא הלך להוריד מצבא, כבר הלך לצבא.

הלכה יא (המשך) – יצא להציל / יצא לצורך עצמו

דברי הרמב"ם: מי שיצא להציל מן הגויים ומן הנהר ומן הלסטים ומן הדליקה ומן המפולת – אינו צריך לחזור. יצא לצורך עצמו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו – יחזור מיד.

כן, לא להציל את היהודים מגיוס, זו עבירה. מדברים על להציל מהצבא הגויי שבא, או מן הנהר, או הוא הלך להציל מן הגויים ומן הנהר ומן הלסטים ומן הדליקה ומן המפולת, מהצרות שבאות על יהודים, וצריך להציל יהודים. אז נראה כאן שאינו צריך לחשוב על יכול לחזור. הוא צריך להתמקד ב... כמו שאנחנו רואים הרבה פעמים שבפיקוח נפש אומרים, אל תדאג עכשיו על מצוות. אל תחשוב שזה אולי לשון הרע. יבטל בלבד ודיו, הוא לא צריך עכשיו לדאוג.

אבל יצא לצורך עצמו, אם הוא הלך לצורך עצמו, לא למצווה, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו, אז תמיד החיוב הוא שאפילו לתקנות חכמים של בדיקת

ערב פסח, והוא לא כאן. יש את האחר, את לשאת החמץ, האחר. יש תשבינו. או אך ביום הראשון לפי הפשט בגמרא.

יש שני דברים: יש מצוות חיוב, שהיא ספר תשבינו, ויש איסור לאכול חמץ, אבל אין איסור בל יראה.

אומר הרב ז"ל, ... אבל בל יראה ובל ימצא כתוב אחרי המילים שבעת ימים. כתוב בפירוש שזה רק אז. ועל זה אומר הראב"ד מה? ... הוא חולק על זה. אין עוברים על בל יראה ובל ימצא.

כן, המגיד משנה טוען שהרמב"ם מסכים, כך אומר המגיד משנה, שהמגיד משנה גם מסכים שאין עוברים על בל יראה. הוא מתכוון רק לומר תשבינו? אחרים אומרים לא, שהרמב"ם מתווכח כן, והוא סובר אכן שכן יש בל יראה, כי לא שהוא משמע בגמרא במקומות מסוימים. אז יש מחלוקת. והרמב"ם סבר שזה צריך לעשות סנס. פעם אחת החכמים אסרו מערב אחר צהריים, אז כבר סופרים את שבעת הימים, כמו שבעה ימים עם חצי יום.

איך הוא למד מהפסוק? אבל כך, אני רק רוצה לראות... איך ה... הוא לא מביא את ה... אוקיי, אני לא אדבר על זה עכשיו. אוקיי.

דברי הרמב"ם: מוצא חמץ ביום טוב – כופה עליו כלי

וממילא, מה הוא צריך לעשות? **וחייב לבער בכל עת שימצא זה.** כשהוא מוצא את החמץ, צריך לבער אותו. זה ערב פסח. וביום טוב עצמו, כי **מוצא ביום טוב,** אינו יכול לבער אותו. ביום טוב, כלומר ביום טוב מוצא אותו, צריך לבער אותו. אם ביום טוב מוצא אותו, יכול לבער אותו. אז אינו יכול לבער אותו, ורבינו מנוח במקום אומר שזה מוקצה, כמו שחשבתי.

אבל יכול להיות שכתוב **כופה עליו,** ולא הוא שם אותו בכלי. אה, **כופה עליו עד לערב, ומבערו.**

דיון: למה לא לבער ביום טוב?

אבל גם, אי אפשר לבער למה, כי זה שריפה שלא לצורך. מה הדין? הגם מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך?

עוד קושיא, נכון? הבערה ביטלנו שלא לצורך.

אתה אומר דבר טוב. נראה שזה לא הולך כל כך רחוק. כמו שלמדנו כמה פעמים בהלכות יום טוב, שהבערה שלא לצורך היא רק מתכוונת לומר לצורך כיסוי. לצורך... אבל גם הלאה עוד לצורך הגוף, לא צורך של סוג אחר של דבר. כן? אז למה אנחנו אומרים צורך מקום מצווה?

אוקיי, זה לא צורך. האדם לא צריך, מצווה היא מצווה. נכון. צורך לעשות מצווה, אבל צורך מתכוון לומר צורך הגוף, צורך של האדם, דומה לאוכל.

דברי הרמב"ם: חמץ של הקדש

ואם של הקדש, אם החמץ הוא חמץ של הקדש, על זה גם יש, כמו שלמדנו לגבי תרומה, גם יש חיוב בדיקה וביעור שעשו החכמים על זה. אבל בל יראה ובל ימצא אין עוברים על זה.

לא, עוברים כן, אבל זה אחרת, של חיה שהייתה רועה של אחרים ושל גבוה, עצמו אין כאן נכנס ההלכה. לא, הוא לא אומר זאת, הוא אומר רק אחד אומר "לפי שכל הקדשות שמענו", כי תמיד יש יראה ממעילה, ונראה כאן שהדין הוא "שלא יבוא לאכלו", כי אם הדין הוא חשש בבל יראה...

כן, אמרתי, הכופה עליו כלי הוא תמיד... זה הכל דבר מעשי. אה, הרי זה לא נעשה שלך, זה רק גדר שלא יאכלו אותו. כשהוא שואל את הקושיא, רואים ש"דברות שלא לצורך אלף לא", אני יודע. אבל מה עם של גבוה?

לא, האמת היא נכונה, הוא צודק, באמת לא צריך לפרוס גם לא, כך הוא מביא. אבל הוא מתכוון לומר, הכופה עליו כלי אין לו שום קשר לבל יראה. כופה עליו כלי הוא דבר מעשי, בל יראה הוא תקוע עכשיו. נכון, היהודי עובר, ווטאטאווער, באונס, אני לא יודע איך הוא קורא לזה, הוא עובר עכשיו, כי הוא לא יכול לשרוף ביום טוב, וזהו, יום טוב שמח.

אבל החידוש כאן הוא, שלא תאמר שאפילו בהקדש אולי משהו ישכח שזה הקדש. זה הקדש וכל אחד מפחד מ... לא, הקדש כל אחד מפחד. זה פחד

חמץ, יחזור מיד, הוא צריך לחזור.

שיעור כביצה לחזור

אומר אבל הרמב"ם, בזה יש שיעור, זה רק כשיש באמת רגע רציני של חמץ. ועד כמה הוא חוזר, לכמה מייל של חמץ הוא צריך לחזור? על זה ההלכה היא עד כביצה. אם יש כביצה חמץ בביתו, על זה הוא צריך לחזור לעשות כמו חמץ. אפילו אם הוא לא יכול, הוא חייב ללכת בעצמו. סתם מסיבה, במילים אחרות, לצורך עצמו, זו לא מסיבת מצווה, הוא חייב ללכת הביתה.

אבל היו פחות מכביצה, אם זה פחות מכביצה, יודעים על הדעה. זה שיעור חדש, הם לא למדו עד עכשיו על שיעור כביצה. יש, השיעור היה כזית, שיעור האיסור הוא כזית. אבל לכאורה החידוש הוא, שהחכמים שגזרו כמו אולי שמא יבוא לאוכלה, או לכל סיבה, הם לא גזרו כל כך רחוק שזה פחות מכביצה. זה באמת מעניין. למה? הרי כזית הוא האיסור כזית. כן, אבל החמץ לא היה מחיה. אבל מבטל הוא הולך לעשות. מדברים, נכון. וזה רק דרבנן. הדרבנן לא עשו על... אבל אם היה פחות מזה, הוא יכול לבטל אותו. כאן רואים גם שאפשר לבטל חמץ שידוע, חמץ שהוא יודע שהוא מונח איפשרו והוא מבטל.

הלכה י – מי שהניח עיסתו מגולגלת

אוקיי, הלכה דומה. מי שהניח עיסתו מגולגלת בתוך ביתו ויצא, הוא לש בצק והוא יצא מהבית, והוא נזכר כשהוא כבר יצא, והוא כבר יושב אצל רבו בשיעור, אבל הוא נזכר שזה כבר יהיה שמונה עשרה דקות, בל יראה ובל ימצא. לא שמונה עשרה דקות, obviously, כי זה לא עושה סנס. Obviously, מדברים כאן על חמץ אמיתי, לא על שמונה עשרה דקות שזה רק כמו חשש וחוששים לגזירה. אוקיי, אבל זה יהיה חמץ כאן. לגמרא יש שיעור, למשנה יש שיעור. אפשר לבדוק, זה לא שיעור של זמן, זה שיעור של... הוא יודע מה זה חמץ, לא כמו היום שאנחנו לא יודעים מה זה חמץ.

אם ירא שמא תחמיץ קודם שיבוא, הוא חושש שזה יהיה חמץ קודם שיבוא, לפני שהוא יגיע הביתה, **שיבטל בלבו קודם שתחמיץ**. מדברים כאן ערב פסח כשכבר... או בפסח. אבל לפני שזה חמץ גמור, הוא יכול עוד לבטל אותו, כי זה ב... בסתם חייב דין, זה לא הבדל. הקודם גם לא מבטל להיות לכאורה, כי הם למדו שצריך לבטל אפילו ביטלו.

אבל הדין הוא שהוא עובר, הוא צריך לרוץ מהר יותר האדם, כי כל דקה הוא עובר על לאו. זה לא מלקות, כי זה לא במעשה, אבל הוא עובר על לאו. הקודם עובר על לאו, צריך להיזהר עם רבנן אם זה אופן כזה שיבוא לאוכלו. אבל השני רוצה ממש לרוץ ולבטל.

ראיתי אפילו הוא שואל קושיא, איך יכול להיות שביום טוב השולחים מבערים, הוא הולך להציל יהודי מלעבור עבירה. כמו שרואים רדיפות הפסד, מותר להוציא... בקיצור, לא ברור.

בואו נמשיך הלאה.

הלכה יא (המשך) – כיצד ביעור חמץ

כיצד ביעור חמץ... בואו נסיים. עד כאן ראינו מתי אנחנו צריכים לבער. מה זה ביעור חמץ?

אומר הרמב"ם כן: **כיצד ביעור חמץ? שורפו? או דרך שריפה? או מפרר וזורק לרוח?** או דרך פירור לחתיכות קטנות? איך? לרוח לזרוק לרוח? או **זורקו לים**. זה שניהם, מפרר וזורק לרוח, זה אחד ביחד. אבל הים עושה אותו קטן יותר. אבל הזריקה לים עוזרת רק לחמץ רך, או רך שהים יפורר אותו. אוי, חמץ קשה, **אם הים אינו מחתכו במהרה**, הים לא... סוף כל סוף הים יפורר הכל, אבל מדברים עד פסח. אבל השעה הנכונה זה צריך לקרות. **הרי זה מפררו ואחר כך זורק לים**. אז גם בזרק לים יש את החיוב של מפרר. כל הדברים האלה הפשט הוא שזה יהיה ממש, ביעור מתכוון שזה יהיה אבוד. זה יהיה חתיכות קטנות ונעלם. לזרוק חלה שלמה לים, לא עוזר, צריך אז גם לשבור אותה.

הלכה יא (המשך) – חמץ שנפלה עליו מפולת

אומר הרמב"ם הלאה, **חמץ שנפלה עליו מפולת**, אם נפל קיר על חמץ, **ונמצא עליו עפר שלוש טפחים או יותר**, אם זה יותר משלושה טפחים, קבור, **הרי הוא כמבוער** נקרא כמבוער. נראה שקבור נקרא גם כמו צורה של ביעור חמץ. אבל אפילו זה מבוער, הרי זה קיים בעין ברשותו. אבל **צריך לבטל בלבו אם עדיין לא נכנסה שעה ששית**.

דיון: למה צריך ביטול אם זה כמבוער?

מה באמת הפשט? אם אנו אומרים הרי הוא כמבוער, אה, כי יכול להתגלות. יכול להתבאר. יכול הרי להתגלות. מדוע צריך לבטל? כי זה רק כמבוער. אני לא יודע. אני חושב איפשרו מהגמרא כי יכול להתגלות. לא, כי כלב יגלה אותו, או מה? לא ברור.

ומה מועיל הביטול אז? ביטול מועיל רק לדאורייתא. אם זה מעשי, מתחפשים בשעה שישית. כן, את זה אני מבין, כי ביטול לעולם לא יכול לעזור לנו אחרי שעה שישית. את זה אני מבין. אני שואל מדוע צריך להיות ביטול. אם זה מבואר, הרי זה מבואר. אתה אומר, עוזר, למה? אבל מעשית יכול להיות מבואר. זו לא הצורה הטובה ביותר של מבואר. נאמר האיסור שם יואל אפילו יש את הסיכויים הגדולים. בטל הוא בטל. ההשלכה של דרבנן לא שייכת, כי זה מתחת לאדמה.

אלא מאי אתה אומר שזו בעיה, הולכים, זה הולך להתגלות והולך ממש לאכול, אז לא מועיל שום ביטול. ביטול לא מועיל לשמעי ולא אוכלי. לעולם לא. ביטול מועיל רק לדאורייתא ודאורייתא. אוקיי, אז הביטול... ביטול אינו עצה שעוזרת לדרבנן.

אז הוא אומר שמנחם ביטול בלב פירוש גם שאתה קיימת מצוות ביעור. אינך צריך עכשיו לחפור ולבער. נעשה לעניין תקנת חכמים של ביעור חמץ, ולעניין לא לעבור על דאורייתא, למעשה מונח זה כן ברשותו. כן, זה רק נעשה לעניין דרבנן, אז אתה אומר להיפך. כן, כי בדרך כלל מפורר ועולה ברוח הוא ממש בטל, זה הכל חתיכות קטנות, זה נעלם. זה לא נעלם, זה עדיין מונח ברשותו. זו השאלה. אני רואה ממש כאן שני פשטים, אוקיי.

בקיצור, בכלל, כשאנו מסתכלים פנימה למטה רואים אנו שאנחנו לא הראשונים שלא יודעים, ורק כשלומדים חושבים שאנשים אחרים יודעים כן, ושניהם לא יודעים. וכשיש לנו כן פשטים רואים אנו גם שאחרים כבר חשבו את הפשטים. בדרך כלל, כמעט כל פעם.

הלכה יב – נתנו לנכרי / שרפו קודם ששית

הלאה, **נתנו לנכרי**, שהוא אומר הלכה כזו, אם אדם נתן לגוי חמץ, **נתנו לנכרי קודם שעה ששית, אינו צריך לבער**, כי זה כבר לא חמצו. לומדים מאוחר יותר שזה כבר לא נקרא חמצך, "לא יראה ולא ימצא" הוא על חמצך.

אם שרפו קודם ששית? לא, אומר הוא, מותר ליהנות מהשריפה. כמו ששורפים אותו לפני שעה ששית, **הרי זה מותר ליהנות בפחמין שלו בתוך הפסח**, מותר ליהנות מהאש, כי האש כבר לא אותו דבר.

אבל משעה ששית ולמעלה, הואיל ואסור בהנאה, החמץ כבר נעשה אסור בהנאה, גם האש פירושה שיש לו הנאה מחמץ. האש הרי רק נעשתה דרך חמץ, יש לו הנאה מחמץ. **הרי זה לא יסיק בו את התנור ואת הכירה**, הוא לא ישתמש בזה לחימום, **ולא יאפה בו ולא יבשל בו**.

והחומרא הולכת כל כך רחוק, **אם אפו**, אם הוא כן עבר ואפה, הרי ההנאה שהיתה לו לא נעלמה, אלא ההנאה כאילו נכנסה לתוך האוכל, **הרי הפת או התבשיל אסור בהנאה. וכן הפחמין שלו**, אפילו מהלחם נעשה פחמין, מהפת או התבשיל נעשה פחמין, גם **אסור בהנאה, הולך ושרפו אחר שנעשה בהנאה**.

מעניין. אז, זה שאסור ליהנות בשעת מעשה כששורפים אותו אני מבין, אבל יוצא שתוצאת השריפה גם נעשתה הבעיה. אוקיי.

סיום פרק ג

סיימנו איזה פרק? הפרק השלישי בהלכות חמץ, שלומד את הפרטים של מתי וכיצד צריך לעשות את הבדיקה וביעור חמץ. נפלא. כבר מוכנים לפסח

Generated by Shiur Upload Automation